

OMAKUVA ONNISTUU AINA!

Suomalaisten ja yhdysvaltalaisien 3-5 -vuotiaiden lasten ihmispiirrosten erot iän ja sukupuolen suhteen

Kristiina Tjeder

Katri Wackström

Liikuntapedagogiikan

pro gradu - tutkielma

Kevät 1998

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kristiina Tjeder ja Katri Wackström (1998)

OMAKUVA ONNISTUU AINA!

Suomalaisten ja yhdysvaltalaisien 3-5 -vuotiaiden lasten ihmispiirrosten erot iän ja sukupuolen suhteen. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän Yliopisto.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää minkälaisia ovat suomalaisten ja yhdysvaltalaisien 3-5 -vuotiaiden lasten ihmispiirrokset ja millä tavoin ne mahdollisesti eroavat toisistaan. Aikaisemmin on selvitetty sitä, minkälaisia ovat suomalaisten lasten ihmispiirrokset (Nevala & Pennanen, 1995). Mielenkiintomme kohdistui nyt ennen kaikkea siihen, löytyykö näiden kahden eri maan lasten ihmispiirroksista eroja ja jos löytyy, mistä erot mahdollisesti johtuvat?

Tutkimusaineisto kerättiin eri päiväkodeista ympäri Suomea ja yhdysvaltalainen aineisto saatiin Pohjois-Carolinasta yliopiston ylläpitämästä päiväkodista. Oman kuvan piirtäminen suoritettiin havaintomotoristen testien yhteydessä eikä tarkempia ohjeita oman kuvan piirtämiseksi annettu. Tutkimuksemme aineisto koostui 114 lapsesta, joista 66 oli Suomesta ja 48 Yhdysvalloista. Lasten piirrokset arvioitiin Marketta Saastamoisen (1993) laatiman sekä Nevalan ja Pennanen (1995) muunteleman mittarin avulla.

Suomalaisten ja yhdysvaltalaisien 3-5 -vuotiaiden lasten ihmispiirroksissa ilmeni eroja monella osa-alueella. Suomalaislapset osoittautuivat yhdysvaltalaislapsia paremmiksi oman kuvan piirtäjiksi arvioitaessa piirrosten selkeyttä. Suomalaiset lapset piirsivät myös yhdysvaltalaisia lapsia useammin silmät ja suun ihmispiirroksiinsa. Riippumatta piirtäjän kansallisuudesta tai sukupuolesta piirrettiin oma kuva useimmiten pääjalkaisen muotoon. Kuvia, joiden hahmoilla ilmenivät sekä kädet että jalat piirsivät eniten suomalaiset pojat. Suomalaisten lasten ihmispiirroksissa oli useammin havaittavissa hiukset ja vaatekappaleet kuin yhdysvaltalaisien lasten piirroksissa. Piirroksissa ilmenevien hiusten ja vaatekappaleiden perusteella voitiin suomalaisten lasten ihmispiirroksista havaita useammin myös hahmon sukupuoli.

Suurin osa tutkimuksessamme ilmenevistä ihmispiirrosten eroista voidaan selittää piirtäjien iällä sekä sillä, että tutkimusjoukkojen koot erosivat toisistaan. Pohdimme kuitenkin ihmispiirrosten eroja myös sen kautta, miten lapsi kokee oman kehonsa ja minkälainen kehonkaavio hänelle on muodostunut. Oletamme, että piirtäjien iän lisäksi suomalaisen ja yhdysvaltalaisen kulttuurin erot vaikuttavat lapsen kehonkaavio muodostumiseen, sillä esim. Coreyn (1987) mukaan kehonkaavio sisältää paljon enemmän kuin vain todellista tietoa vartalosta; se sisältää myös tunteet ja arvot. Ihmispiirroksien eroja pohdittaessa tulee ottaa huomioon se Fisherin (1986) toteama seikka, että vielä viisivuotiaankaan ihmispiirros ei todella edusta hänen tietoisuuttaan ihmisestä. Lapsi piirtää oman subjektiivisen kokemuksensa siitä mikä on hänelle tärkeää ja mitä hänellä on mielessään piirtämishetkellä.

Avainsanat: kehonkaavio, kognitiivinen kehitys, kulttuuri, lasten taide, minäkäsitys, piirtäminen

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO

2 PIIRTÄMISEN MOTORISIA EDELLYTYKSIÄ	2
2.1 Lapsen motorisen kehityksen yleispiirteitä	2
2.2 Alle 5-vuotiaan hienomotoriikan kehitys	2
2.3 Alle 5-vuotiaan piirtämisosotteiden kehitys	3
3 LAPSEN KOGNITIIVINEN KEHITYS	4
3.1 Ajattelu ja älykkyys	4
3.2 Aistit ja havaitseminen	6
3.3 Näköaisti ja visuaalinen havaitseminen	6
3.4 Kognitiivisen kehityksen yhteys piirtämiskykyyn	7
4 LAPSEN MINÄKÄSITYKSEN KEHITYS	9
5 LAPSEN KEHONKAAVIO	11
5.1 Lapsen kehonkaavion kehitys	12
5.2 Minäkäsityksen ja kehonkaavion yhteys	13
6 PIIRTÄMISKYVYN KEHITYS	14
6.1 Piirtäminen käsitteenä	14
6.2 Lapsen motivaatio piirtämiseen	14
6.3 Mitä lasten piirustukset kertovat?	15
6.4 Lasten piirustusten kehitys	16
6.5 Lasten ihmispiirrosten kehitys	17
6.5.1 Piirtämisen realismin vaiheet	18
6.5.2 Epäonnistunut realismi	21
6.5.3 Älyllisestä realismista visuaaliseen realismiin	21

7 SUKUPUOLIEROT PIIRTÄMISESSÄ	22
8 3-5 -VUOTIAIDEN LASTEN PÄIVÄHOITO SUOMESSA	24
8.1 Kuvallisen ilmaisun toimintasuunnitelman toteuttaminen lasten päivähoitossa	25
9 SUOMALAISEN LAPSEN KULTTUURITAUSTASTA	26
10 PÄIVÄHOITO YHDYSVALLOISSA	27
11 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA VIITEKEHYS	29
12 TUTKIMUSONGELMAT	30
12.1 Minkälaisen oman kuvan 3-5 -vuotiaat suomalaiset ja yhdysvaltalaiset lapset piirtävät?	30
13 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	31
13.1 Koehenkilöt	31
13.2 Tutkimusmenetelmät	31
13.3 Tutkimuksen luotettavuus	32
14 TULOKSET	33
14.1 Omakuvan piirtäminen sukupuolen ja kansallisuuden mukaan	33
14.1.1 Omakuva ja ikä	34
14.1.2 Pään muoto	35
14.1.3 Silmien muoto	37
14.1.4 Nenän muoto	38
14.1.5 Suun muoto	39
14.1.6 Korvien muoto	40
14.1.7 Vartalon muoto	41
14.1.8 Käsien muoto	42
14.1.9 Käsien liittyminen oikein vartaloon	44
14.1.10 Jalkojen muoto	44
14.1.11 Piirrosten suhteellinen koko	46

14.1.12 Hiuksien ilmeneminen	47
14.1.13 Vaatteiden ilmeneminen	48
14.1.14 Hahmon sukupuolen ilmeneminen piirroksissa	49
14.1.15 Piirrosten motorinen kontrolli	52
14.2 Omakuvan piirtäminen iän ja kansallisuuden mukaan	54
14.2.1 Omakuva	54
14.2.2 Pään muoto	55
14.2.3 Silmien muoto	55
14.2.4 Nenän muoto	55
14.2.5 Suun muoto	56
14.2.6 Korvien muoto	57
14.2.7 Vartalon muoto	57
14.2.8 Käsien muoto	58
14.2.9 Käsien liittyminen oikein vartaloon	58
14.2.10 Jalkojen muoto	59
14.2.11 Piirrosten suhteellinen koko	60
14.2.12 Hiuksien ilmeneminen	61
14.2.13 Vaatteiden ilmeneminen	62
14.2.14 Hahmon sukupuolen ilmeneminen piirroksissa	62
14.2.15 Piirrosten motorinen kontrolli	63
15 POHDINTA	64
LÄHTEET	72
LIITTEET	

JOHDANTO

Tämän työn tarkoituksena on selvittää yhdysvaltalaisen ja suomalaisten 3-5 -vuotiaiden lasten ihmispiirroksia ja niiden mahdollisia eroja. Lasten ihmispiirroksia käsitteleviä tutkimuksia on tehty aikaisemminkin, mutta sitä, eroavatko erimaalaisten lasten piirrokset toisistaan ei ole selvitetty. Mielenkiintomme kohdistuukin siten erimaalaisten lasten ihmispiirrosten eroihin ja siihen mistä ne mahdollisesti johtuvat.

Lasten ihmispiirrokset ovat aina kiinnostaneet tutkijoita, sillä niiden analysoinnilla voidaan saada paljon erilaista tietoa lasten kehityksestä. Ihmispiirroksista voidaan seurata mm. lasten karkeamotoriikan, hienomotoriikan, minäkäsityksen ja kehonkaavion kehittymistä. Lasten ihmispiirroksista voidaan erilaisin kriteerein löytää myös sellaisia tekijöitä, jotka kertovat mahdollisista ongelmista läheisten ihmisten tai lähiympäristön kanssa.

Lapsi alkaa hahmottaa omaa kehoaan ja sen eri osia ollessaan 3-4 -vuotias. On siis luonnollista, että lapsen ensimmäiset ihmispiirrokset ajoittuvat myös tähän ikään. Di Leon (1970, 14) mukaan lapsen onkin kyettävä hahmottamaan ensin oma kehonsa ennen kuin hän kykenee sitä tai sen osia piirtämään.

Kirjallisuuskatsauksessa olemme lähestyneet tutkimuksemme aihetta lapsen yleisen kehityksen, lapsen minäkäsityksen kehityksen sekä lapsen kehonkaavion kehityksen kautta, sillä nämä kaikki tekijät tulevat jossain muodossa esille lasten ihmispiirroksissa. Lasten ihmispiirroksia käsittelevää kirjallisuutta on runsaasti, joten myös teorioita joiden mukaan ihmispiirroksia analysoidaan, on useampia. Olemme esitelleet kirjallisuudesta keskeiset teoriat, joiden avulla lukijan on helpompi ymmärtää mitä lasten ihmispiirrokset katselijalleen kertovat.

2 PIIRTÄMISEN MOTORISIA EDELLYTYKSIÄ

2.1 Lapsen motorisen kehityksen yleispiirteitä

Motorisen kehityksen tekevät mahdolliseksi kasvu-, kypsymis- ja oppimisprosessi. Kehitys määräytyy hermojärjestelmän, luuston ja lihaksiston kehityksestä ja etenee tiettyjen vaiheiden kautta, jotka seuraavat toisiaan tietyssä järjestyksessä. Ensin kehittyy suurten lihasten koordinaatio eli karkeamotoriikka. Tällöin lapsi oppii liikkeen perusmallin ja vasta tämän jälkeen kehittyy pienten lihasten koordinaatio eli hienomotoriikka. Motorinen kehitys etenee kolmen keskeisen periaatteen mukaan. Kehitys noudattaa kefalokaudaalista (päästä jalkoihin) ja proksimodistaalista (keskeltä äärialueille) suuntaa sekä etenee kokonaisvaltaisista reaktioista eriytyneisiin suorituksiin. Proksimodistaalisen kehitystrendin mukaan lapsi hallitsee käsivarren liikkeitä ennen ranteiden ja sormien liikkeiden hallintaa (Numminen 1996, 22; Takala & Takala 1988, 98-99).

2.2 Alle 5-vuotiaan hienomotoriikan kehitys

Pienen lapsen aistiensa kautta omaksuman informaation määrä on paljon suurempi kuin lapsen motoriset kyvyt (Wallin 1990, 58). Lapsi oppii käyttämään silmiään aikaisemmin kuin käsiään, joten hän saattaa hapuilla esinettä, muttei kykene tarttumaan siihen (Holle 1981, 69; Kalliopuska 1987, 89). Lapsen kehittymisen myötä liikkuminen tulee hallitummaksi ja sensorisen integraation edetessä myös käden hienomotoriikka sujuu paremmin. Sensorinen integraatio tarkoittaa aistitoimintojen yhdentymistä eli aistitiedon järjestämistä käyttöä varten. (Ayres 1987, 12) Hienomotoriikkaan liittyy oleellisesti silmän ja käden koordinaation sekä liikerytmin kehittyminen (Takala & Takala 1980, 98). Kun hienomotoriikka on riittävän kehittynyt alkaa lapsi piirtää "pääjalkaisia" kuvaamaan ihmistä (Pakarinen & Roti 1989, 43).

Normaalisti kolmannen elinkuukauden aikana alkaa tärkeä kehitysvaihe, jolloin lapsi käyttää leikkiessään sekä silmiään että käsiään. Noin neljän kuukauden ikäisenä lapsi kykenee kohdistamaan katseensa tiettyyn kohteeseen ja hän pystyy silmän ja käden yhteistoimintaan

(Holle 1981, 71; Wallin 1990, 58). Yhdeksän kuukauden iässä lapsi alkaa tarttuessaan käyttää ns. pinsettioitetta (peukalo ja etusormi). Tarttumisote on aluksi koordinoimaton eikä aina osu kohdalleen. Lisäksi silmän ja käden koordinaatio on vajavaista. Yksivuotias pystyy jo hallitsemaan peukalo-etusormi -otteen, mutta kynä pysyy tässä vaiheessa vain nyrkkiotteessa. 18 kuukauden ikäinen lapsi ei osaa vielä kontrolloida käden liikettä, mutta yrittää jäljitellen piirtää viivan ja tavoittelemisen sekä tarttuminen onnistuvat. (Holle 1981, 131; Kalliopuska 1987, 89)

Kun lapsi on siirtynyt kynällä pyörittelyyn, ollaan jo edetty kohti kehittyneempää astetta. Kun lapsen töhertelyt ja vyyhdit muuttuvat pystysuoriksi, ympyröiksi ja vaakasuoriksi, kuvaa se lapsen hermo-lihasjärjestelmän kehittymistä (Kallio 1973, 25). Kolmivuotiaan lapsen käden kontrolli on riittävä käyrän viivan ja ympyrän tuottamiseen. Viisivuotias lapsi osaa tarttua piirtämisvälineeseen helposti ja luontevasti täysin kehittyneellä otteella. Tässä iässä lapsi kykenee jo piirtämään suoran viivan ja -kulman, mutta ei kykene kopioimaan tarkasti yksinkertaisia muotoja, koska hän ei ole saavuttanut motoriikassa eikä havaitsemisessa riittävää kehityksellistä tasoa. Saavutettuaan kouluiän lapsi kykenee muotojen tarkkaan havainnointiin ja jäljentävän piirtämisen vaatimaan hienomotoriseen suoritukseen. (Holle 1981, 131; Kalliopuska 1987, 89)

2.3 Alle 5-vuotiaan piirtämisotteen kehitys

Lapsen ensimmäinen kirjoitusote on poikittainen; hän tarttuu kynään koko käden poikittaisella otteella, jolloin käsivarsi on useimmiten kiertynyt sisäänpäin. Piirtäessään lapsi ei tue käsivarttaan alustaan, vaan suorittaa koko käsivarrellaan karkeamotorisia liikkeitä. 3-4 -vuotiaan lapsen kynänkäyttö on vielä tarkoituksetonta ja piirtäminen tapahtuu oikealta vasemmalle. 4 -vuotias piirtää jo rytmisiä aaltoliikkeitä ja ranteen liikkeitä ovat joustavammat kuin 3 -vuotiaalla. 3-4 -vuotias lapsi käyttää usein "sivellinotetta", jolloin hän käyttää vain sormiaan eikä kynä ole enää kämmenen sisällä. Monilla lapsilla on piirtämisotteen seuraavana vaiheena peukalon poikittaisote eli he puristavat kynän koukistettujen sormiensa ja peukalon väliin (Kalliopuska 1987, 44).

Kehittyessään lapsi oppii tukemaan käsivartensa alustaan helpottaakseen kynän ohjailua. Monessa tapauksessa lapsi kuitenkin tarttuu kynään peukalon poikittaisotteella alempaa ennen kuin alkaa käyttää aikuisten otetta, jossa käsivarsi on ulospäin kiertynyt. Tämä ote edellyttää kehittynyttä sormen koordinaatiota (Holle 1981, 69). Tahdonalaisesti tapahtuvan tarttumisen, piirtämisen sekä kirjoittamisen edellytys on silmä-käsi -koordinaation onnistuminen (Pakarinen & Roti 1989, 43).

3 LAPSEN KOGNITIIVINEN KEHITYS

3.1 Ajattelu ja älykyys

Takalan ja Takalan (1988, 73) mukaan lapsen kognitiiviselle kehitykselle on olennaista, että hän pystyy muodostamaan mentaalisia representaatioita (sisäisiä mielikuvia, jotka eivät välttämättä ole kuvallisia luonteeltaan) ja käsitteitä. Muistin toiminta on näiden mielikuvien varastoimista ja niiden palauttamista muistista ja ajattelu on niillä toimimista. Lapsen ajattelun myöhemmälle kehitykselle luodaan perusta ensimmäisten elinvuosien aikana.

Lapsi noudattaa tietynlaisia ajattelun ja toiminnan muotoja, jotka muuttuvat laadullisesti toisenlaisiksi seuraavassa kehitysvaiheessa. Ensin lapselle muodostuu toimintansa pohjalta sisäisiä toiminnallisia mielikuvia, joiden välityksellä hän jäsentää maailmaa. Lapsi ei pysty ennen puolentoista vuoden ikää käsittelemään sisäisiä mielikuvia mielessään eikä liittämään niitä uudennlaisiksi mielikuvayhdistelmiksi. Lapsen toiminnan tasolla tapahtuva ympäristön ja oman minän jäsentyminen luo tärkeän pohjan myöhemmälle käsitteiden muodostumiselle (Takala & Takala 1988, 115, 118).

Lapsen ajattelun kehityksessä merkittävä käännekohta (toisen elinvuoden lopulla) on semi-oottisen funktion (ajatustoimintojen) muodostuminen, jolloin lapsella alkaa esiintyä ajattelua sanan yleisessä merkityksessä. Lapsi kykenee yhdistelemään sisäisiä mielikuviaan uusin tavoin. Symbolisten toimintojen kehittymisen myötä lapsi oppii liittämään toiminnalliset yleistyksensä kielellisiin merkkeihin, mutta nämä yleistyksykset ovat sattumanvaraisia ja sidonnaisia

sekä lapsen omaan kokemukseen, että siihen miten lapsi suhtautuu saamaansa kokemukseen. (Piaget & Inhelder 1977, 91-93; Takala & Takala 1988, 119-121; Wahlström 1985, 47)

Leikki-ikäinen lapsi (3-6 -vuotias) alkaa ajatella kuvallisten mielikuvien varassa. Tämän vaiheen ajattelulle ovat luonteenomaisia todellisuutta koskevien havaintojen varaan rakentuvat toiminnot. Lapselle on siis muodostunut mielikuvia kokemuksista ja ne ovat jääneet hänen muistivarastoonsa. Kuvallisiin mielikuviin liittyy jo varhain sanoja, jotka toimivat kohteiden ja toimintojen merkkeinä. Lapsi käyttää myös sanoja ja kuvitelmiä edustamaan sellaisia esineitä, jotka eivät ole läsnä (Mussen 1979, 47, 49; Piaget & Inhelder 1977, 94; Takala & Takala 1988, 115). 3-6 -vuotiaan lapsen ajattelulle on luonteenomaisia todellisuutta koskevien havaintojen varaan rakentuvat kaaviot (skeemat) sekä egosentrisyys, sitoutuminen omaan näkökulmaan (Kuusinen 1991, 97; Wahlström 1985, 47).

Kielen omaksumisella ja oppimisella on ratkaiseva merkitys lapsen ajattelulle. Lapsen kognitiivisessa taidoissa tapahtuu merkittävää edistymistä, kun hän oppii kielen. Kielen käyttöä edellyttävät mm. ajattelu, käsitteen muodostus, suunnittelu, järkeily, muistaminen, arviointi ja ongelmanratkaisu (Mussen 1979, 40; Salminen 1988, 23-24).

Ympäristöstä, motivaatiosta ja persoonallisuudesta johtuvat tekijät, joihin kuuluvat mm. ravinto, älyllinen stimulaatio ja kodin suorituskeskeisyys, vaikuttavat merkittävästi lapsen älykkyyteen. Älyllinen kiinnostus ja motivaatio älyllisiin suorituksiin muotoutuvat ensimmäisten elinvuosien aikana ja varhaislapsuus on tältä kannalta hyvin herkästi haavoittuvaa aikaa. Lapsista, jotka eivät saa vastausta omille ilmaisuilleen, tulee passiivisia, apaattisia ja älyllisessä kehityksessään viivästyneitä. Liian monet vaihtelevat vaikutelmat ja jatkuvuuden puute tekevät lapsen ahdistuneeksi ja häiriintyneeksi ja hänen saattaa olla vaikea keskittyä. Tämä puolestaan vähentää lapsen halua tutkia ympäristöään (Egidius 1977, 164; Mussen 1979, 62, 64).

3.2 Aistit ja havaitseminen

Suuren osan kokemuksistaan lapsi hankkii aistiensa välityksellä. Havaitsemisprosessin aikana toimivat useat aistit yhtä aikaa. Havaitseminen on aktiivista ja riippuu ärsykkeen lisäksi yksilön psykologisista ja fysiologisista piirteistä. Aistimuksiin perustuva havainnointi on valikoivaa ja yksilöllistä. Lapsi valitsee kokemustensa ja kiinnostuksensa mukaan ne ärsykkeet, jotka välittyvät eri aistien kautta. Lapsen havaintoja voi kuvailla lähinnä tuokiokuviksi maailmasta, jossa kuvat liittyvät toisiinsa peräkkäisesti. Kognitiivisen toiminnan avulla lapsi alkaa rakentaa havainnoista jonkinlaista sisäistä kuvaa ympäristöstään.

Havaitseminen on aktiivista toimintaa, jossa aistit valikoivat, vastaanottavat ja käsittelevät tietoa esineiden olemassaolosta, niiden ominaisuuksista ja yleensä ympäröivästä maailmasta. Esim. piirtämisen avulla harjaannutaan tekemään havaintoja ulkoisista ilmiöistä ja sisäisistä tunnoista, näkemään yksilöllisesti ja monipuolisesti. Lapsen kuvalliselle kehitykselle onkin olennaista, että lapsi saa runsaasti rikkaita aistikokemuksia (Hakkola ym. 1991, 24; Takala & Takala 1988, 153).

Aistikokemus käytetään osaksi heti vastauksena ärsykkeeseen, esim. puheen muodossa. Osaksi se talletetaan muistiin ja käytetään myöhemmin kokemusaineiksena. Havaitseminen muodostaa siis toimintaketjun, jonka toiminnan edellytyksenä on tietty keskushermoston kehittyneisyys (Holle 1981, 104). Aivot vastaanottavat aistitietoa eri puolilta kehoa; lihaksista, nivelistä, ihosta ja pään aistielimistä. Aistimus on tietoa ja tämän tiedon avulla hermojärjestelmä tuottaa toimintareaktioita saatujen aistimusten mukaisesti (Ayres 1987, 33).

3.3 Näköaisti ja visuaalinen havaitseminen

Useimmat aistihavainnot perustuvat näköaistiin ja suurin osa (80 %) informaatiosta saadaan näköaistin avulla. Näköaistimuksessa valoallot osuvat silmään ja ne taittuvat silmän linssissä muodostaen esineen kuvan silmän verkkokalvolle (Holle 1981, 107). Näköaisti kehittyy hitaasti, joten lapsen tulee saada mahdollisimman paljon näköärsykejä jotta näköaisti ja

visuaalinen havaitseminen voivat kehittyä. Vastasyntyneen ulommat silmälihakset ovat täysin kehittyneet ja lapsi kykenee liikuttamaan silmiään kaikkiin suuntiin. Liikkeet ovat kuitenkin koordinoitumattomia, eivätkä silmät useinkaan liiku yhdenmukaisesti. Yksivuotiaan silmät ovat anatomisesti täysin kehittyneet, mutta akkommodaatio (mukautuminen) ei ole aivan varmaa. Vasta kolmevuotiaana lapsi kykenee mieltämään näköärsyksiä nopeammin ja varmemmin. Viisivuotiaalla fiksaatiorefleksi (katseen kiinnittyminen esineeseen) ja yhteisnäkeminen ovat täysin kehittyneet (Holle 1981, 111,113-114,119).

Visuaalisella havaitsemisella tarkoitetaan kykyä tunnistaa ja tulkita näköärsyksiä. Sen kehitysprosessi on monimutkainen ja siihen liittyy monia näkökohtia, kuten kehon tuntemus, suunnan ja tilan havaitseminen, muodon havaitseminen, värien havaitseminen, kuvien erottaminen taustasta, huomiokyky, visuaalinen muisti sekä silmän ja käden koordinaatio. Kuvattaessa ympäristössä esiintyviä asioita on kyseisten kohteiden visuaaliset ominaisuudet kyettävä havaitsemaan ennen kuin niitä pystytään kuvissa esittämään.

(Holle 1981, 119; Outinen 1995, 26)

3.4 Kognitiivisen kehityksen yhteys piirtämiskykyyn

Lapsen kognitiiviset toiminnot ja piirtämiskyky ovat yhteydessä toisiinsa. Piirtäminen on kokonaisvaltaista aivojen eri alueiden yhteistyötä, joka edellyttää kognitiivisten toimintojen kehittyneisyyttä. Outisen (1995, 37) mukaan piirustus ja piirtäminen ovat ajatustoiminnan näkyviä symboleita. Kognitiivisilla toiminnoilla tarkoitetaan tiedon vastaanottamista ja sen muokkaamista, uuden tiedon hankkimista ja tallentamista, hyväksikäyttämistä toiminnassa ja ongelmanratkaisussa. Jotta lapsen ajattelun kehittyminen olisi mahdollista, on lapsen kehitysmaailmaan kuuluvien asioiden oltava esitettyinä hänen mielessään.

Aluksi lapselle muodostuu toimintansa pohjalta sisäisiä toiminnallisia representaatioita, toimintakaavioita, joiden välityksellä maailma jäsentyy hänelle. Seuraavassa kognitiivisen kehityksen vaiheessa lapsi muodostaa kuvallisia representaatioita, jotka muodostuvat kuvista ja kokemuksista ja ne jäävät hänen muistivarastoonsa. Leikki-ikäisen lapsen ajattelu on paljolti

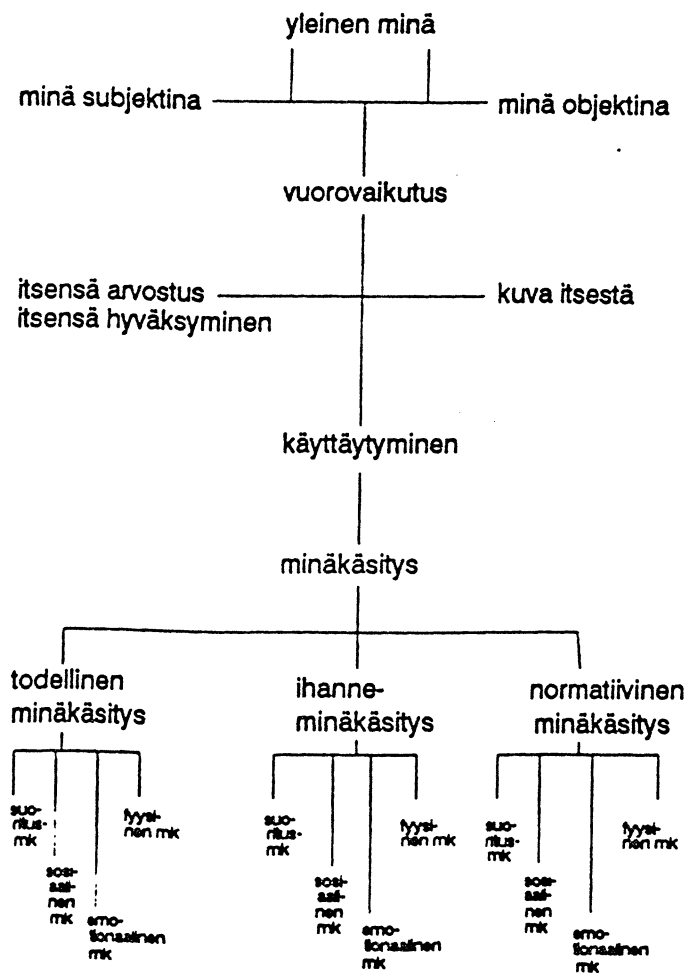
kuvallisten representaatioiden varassa. Ennen kouluikää tiedon omaksuminen perustuu oma kohtaiseen havaintoon (Liikanen 1984, 73; Takala & Takala 1988, 115). Lasten kypsyyt ja taustakokemukset vaihtelevat, joten myös ikä, jolloin yksilö saavuttaa tietyn tason kognitiivisessa- ja piirustustaidon kehityksessä, vaihtelee.

Nelivuotias tuntee päävärit sekä joitakin kirjaimia. Värisävyjen erottelukyky sen sijaan kehittyy hitaammin, niinpä kolmevuotias sekoittaa usein vihreän ja sinisen värin. Värien havaitsemiselle on olennaista, että lapsella siihen liittyy voimakkaita tunnesävyjä. Kirkkaat värit, esimerkiksi punainen ja keltainen, ovat varhaisessa leikki-iässä lapselle tärkeitä ja tämä ohjaa hänen havaintojaan enemmän kuin erotuskynnykset. Laajat kokonaisuudet saattavat jäädä lapselta huomaamatta, koska hän kohdistaa tarkkaavaisuutensa yksityiskohtiin. Lapsen havaintojen kokonaisvaltaisuus ilmenee myös siten, että lapselle voi tuottaa vaikeuksia erottaa kokonaishahmosta osia, jotka ovat hänen hahmottamansa kokonaisuuden kannalta epäolennaisia. Muodon havaitsemista koskevissa tutkimuksissa on todettu nuorempien lasten jäljentävän heikosti geometrisiä muotokuvioita. Tämä johtuu piirtämisessä tarvittavien hienomotoristen taitojen kehittymättömyydestä eikä havaintojen epätarkkuudesta.

(Salminen 1988, 20-21)

4 LAPSEN MINÄKÄSITYKSEN KEHITYS

Minäkuvalla ja minäkäsityksellä tarkoitetaan mielikuvaa omasta itsestä sekä itseen liittyviä arvoja ja asenteita, joita voidaan tarkastella laadun sekä rakenteen pohjalta. Minäkäsitys edustaa minän tietoisuusaluetta ja lisäksi sen tulkitaan rakentuvan asenteista sekä arvostuksista, joita yksilöllä on itseään kohtaan. Minäkäsitys on kokemusta organisoiva, monipiirteinen, pysyvä, kehityskykyinen, evalutiivinen, eriytyvä ja hierarkkinen. Hierarkkinen siten, että alemman tason käsitteet ovat konkreettisempia ja tilannesidonnaisempia kuin ylemmän tason käsitteet. Minäkäsitystä ja minäkuvaa voidaan käyttää synonyymeina, kuitenkin minäkäsitys tulkitaan muodostuvaksi joukosta erilaisia minäkuvia esim. fyysinen minäkuva, sosiaalinen minäkuva jne. (Kääriäinen 1986, 39,49) (Kuvio 1)

KUVIO 1. Minä, minäkäsitys ja sen perspektiivit ja osa-alueet
(Heikkilä & Aho 1995, 29)

Lapsen minäkäsityksen rakentuminen alkaa hyvin varhaisessa vaiheessa ja se kehittyy sosiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena lapselle läheisten ihmisten kautta. Kolmen vuoden iässä lapsen tunne-elämä ja sosiaaliset suhteet monipuolistuvat ja monimutkaistuvat, koska lapsen kontaktien määrä yleensä lisääntyy. Minäkäsityksen kehityksen lähtökohtana on oman kehon kaavan hahmottuminen eli mikäli lapsen kehosta tulevat aistimukset saavat hänet tuntemaan itsensä varmaksi ja osaavaksi siten, että hän kokee itsensä itsenäiseksi ja muista erilliseksi yksilöksi on hänen minätietoisuutensa kehitys menossa oikeaan suuntaan. Mitä paremmin yksilö tuntee fyysisen olemuksensa ja hallitsee liikkeensä sitä helpompaa ja varmempaa on orientaatio ympäristössä. (Ayres 1987, 26; Salminen 1988, 14)

Tunteet ohjaavat voimakkaasti lapsen käyttäytymistä, eikä lapsi pysty hallitsemaan tunnetilojaan ajattelun ja tahtotoimintojen avulla. Tunneilmaisut ovat voimakkaita, ja niille on ominaista ailahtelevuus. Lapsi odottaa myötätuntoa, tukea ja tunnustusta aikuiselta. Lapsen ajattelun kehittyessä hän alkaa suunnitella ennalta toimintojaan ja toiminnot tulevat vähemmän riippuvaisiksi "tässä ja nyt" vallitsevasta ulkoisesta tilanteesta ja ohjautuvat yhä enemmän omasta maailmankuvasta ja omista sisäisistä suunnitelmista. Lapsi etsii aktiivisesti uusia tilanteita ja mahdollisuuksia toimintoihin, jotka vastaavat hänen sen hetkisiä valmiuksiaan. Hän käyttää toiminnastaan samaansa palautetta hyväksi minäkäsityksen muodostamisessa. Lasten minäkäsitys on siis tilannesidonnainen ja iän mukana tapahtuu kokemusten jäsentymistä sekä eriytymistä. Kehittyessään minäkäsitys yleistyy ja tulee peruspiirteiltään pysyväksi (Salminen 1988, 14).

Lapsen minäkäsityksen kehittymisen kannalta ovat tärkeitä ensimmäiset reaktiot toiseen ihmiseen, varhaiset kokemukset vuorovaikutuksesta aikuisten kanssa tallentuvat muistiin ja vaikuttavat siten minäkäsityksen muodostumiseen. Hyväksyvät ilmaisut tukevat myönteisen minäkäsityksen syntymistä kun vastaavasti toistuvat moitteet lisäävät epävarmuutta ja värittävät minäkäsitystä negatiiviseen suuntaan. Ympäristöstä saatavan palautteen lisäksi lähi-ihmisten antama samaistumisen malli muovaa minäkäsitystä. Onkin todettu, että lapsen minäkäsitys kehittyy paljolti vanhempien minäkäsityksen kaltaiseksi.

(Kari 1985, 7; Kääriäinen 1986, 49; Takala & Takala 1988, 45)

Lasten minäkäsityksen kehittymistä on tutkittu ihmispiirrosten avulla esim. Moisio (1987, 61-65, 72) on tutkinut lasten piirtämien ihmishahmojen ja minäkäsityksen yhteyttä. Tutkimuksessa käytettiin Koppitzin minäkäsitystestiä ja piirustustehtävää, jossa lapset piirsivät kuvan omasta perheestään. Piirustuksista etsittiin Koppitzin emootiomerkkejä ja kuvia tulkittiin kvalitatiivisesti taideterapian kriteerein. Emootiomerkkejä olivat esim. piirustuksen koko, piirustuksen hahmojen ilmeet sekä heidän kehonosien koko. Tulokset osoittivat, että lapsilla, joiden piirustuksissa ei ilmennyt emootiomerkkejä oli parempi minäkäsitys kuin niillä joilla emootiomerkkejä esiintyi. Tutkimukseen osallistuneiden tarkkailuluokan oppilaiden piirustuksissa puolella esiintyi useampia kuin yksi emootiomerkki piirustuksessa. Ns. normaaliluokkalaisilla 1/4:lla voidaan piirustusten emootiomerkkien perusteella olettaa esiintyvän ongelmia itsensä tai perheensä kanssa.

5 LAPSEN KEHONKAAVIO

Kehonkaavio eli oman vartalon kuva ja sen arviointi on perustana jokaisen yksilön käsitykselle omasta itsestään (Corey 1987, 38). Cratty (1979, 131) määrittelee kehonkaavion seuraavasti: "Lapsen kehonkaavioon kuuluvat kaikki mitattavissa olevat reaktiot, koskien hänen vartalonsa kokoa, muotoa, osia, havaittuja liikkumismahdollisuuksia ja vuorovaikutusta ympäristön kanssa." Ayresin (1987, 7) mukaan kehonkaavio on sellainen yksilön tietoisuus omasta kehosta joka muodostuu aivoihin varastoituneista kehon aistikuvista eli "kartoista". Kehonkaavio toimii viitekehyksenä kaikelle toiminnalle, se auttaa yksilöä hallitsemaan ja järjestämään kehon ulkopuolista tietoa.

Oman kehon tuntemisen kautta opitaan havaitsemaan myös muut ihmiset. Kehonkaavio on kehon eri osien liikkeiden tarkkailun ja havaitsemisen kautta opittu käsite, jonka avulla opitaan suhteuttamaan kehon osat toisiinsa ja ulkopuoliseen esinemaailmaan (Kephart 1971, 93-96; Werner & Rini 1976, 35). Vaikka kehonkaavio perustuukin tietoisuuteen vartalosta, se ei täysin vastaa vartaloa fyysisenä olemuksena. Kehonkaavio sisältää paljon enemmän kuin vain todellista tietoa vartalosta, se sisältää myös tunteet ja arvot erilaisten kokemusten muodostajina (Corey 1987, 39).

5.1 Lapsen kehonkaavion kehitys

Witkinin ym. (1962) mukaan ihmisen käsitys kehostaan eli kehonkaavio on lähtöisin hänen kokemustensa koko asteikosta kasvamisen kuluessa, koskien hänen omaa vartaloaan ja myöskin muiden vartaloita. Lapsella kehonkaavio liittyy hänen kehittyvään kapasiteettiinsa oppia erottamaan tarkasti oman kehonsa osat, sekä oppia tiedostamaan kehonsa mahdollisuudet toimia ja saada aikaan tehokasta liikettä (Gallahue 1982, 301). Lapsen piirtäessä ihmishahmoja on siis tärkeää mitä ajatuksia ja havaintoja lapsella on omasta kehostaan ja miten hän liikkeen ja asentojen kautta kokee oman kehonsa (Pirttima 1993, 55). Lapsen kehonhahmotus kehittyy jatkuvasti esim. erilaisissa leikeissä. Keinuminen ja peuhuleikit lisäävät runsaasti kehosta ja sisäkorvan painovoimareseptoreista tulevien aistimusten kulkua, ne antavat tietoa siitä kuinka painovoima vaikuttaa, kuinka kehon eri osat liikkuvat, kuinka ne toimivat yhdessä ja mitä ne pystyvät tekemään. Tämä sensorinen tieto tarvitaan, jotta lapselle muodostuisi kehostaan "kuva" aivoihin eli kehonkaavio (Ayres 1987, 25-26).

Toiseen ikävuoteen mennessä lapsi pystyy kokonaisvaltaisesti tunnistamaan paikan mihin häntä on kosketettu. Lapsi aistii ihollaan eli ihosta tulevat aistimukset tekevät lapsen tietoiseksi siitä, mistä hänen kehonsa alkaa ja mihin se päättyy. 2-3-vuotias alkaa olla tietoinen kehonsa vatsapuolesta ja selkäpuolesta, sekä termeistä sivulla ja vieressä. Tämänikäiset tunnistavat monia suurikokoisia ruumiinosia, kuten kädet, jalat, sekä pään. Lapsi osaa myös paikallistaa esineet suhteessa omaan kehoonsa (Ayres 1987, 26; Cratty 1979, 143). Johnsonin ja Kendrickin (1984, 974) tutkimuksen mukaan jo kolmevuotiaat kykenevät yleisesti tunnistamaan pääruumiinosat, mutta eivät osaa jakaa niitä edelleen osiin.

3-4 -vuotiaana lapsi tunnistaa kehonsa kaksi puolta ja tietää niiden nimet, mutta ei vielä pysty paikallistamaan niitä tarkasti. Tässä iässä lapsi osaa nimetä reitensä, kyynärpänsä ja olkapäänsä. Saman ikäisenä lapsi alkaa myös piirtää ensimmäisiä ihmispiirroksiaan, niissä ei ole vielä vartaloa mutta tikkumaiset kädet, jalat ja sormet ovat yleensä mukana piirroksissa (Cratty 1970, 113). Di Leo (1970, 14) onkin todennut, että lapsen on tunnistettava kehon osat ennen kuin hän kykenee piirtämään niitä. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä kypsyy hänen käsityksensä omasta kehostaan ja tämä heijastuu lisääntyvänä monimuotoisuutena hänen ihmispiirroksissaan.

Fisherin (1986, 19) mukaan 4-5 -vuotias erottaa myös alempien ja ylempien ruumiinosien järjestyksen sekä tunnistaa ja kykenee esittämään ihmisen muotoja. Vaikka neljä-vuotias lapsi tietää, että ihmisellä on korvat, nenä ja suu ne eivät välttämättä esiinny hänen ihmispiirroksissaan. Vielä viisivuotiaankaan ihmispiirros ei todella edusta hänen tietoisuuttaan ihmisestä vaan lapsi piirtää oman subjektiivisen kokemuksensa siitä mikä on hänelle tärkeää ja mitä hänellä on mielessään piirtämishetkellä. Passiivisesti lapsi tietää ihmisen vartalosta enemmän kuin mitä hän ihmispiirroksessaan esittää (Kallio 1973, 36). On kuitenkin huomioitava myös lapsen hienomotorinen kehitys eli lapsi ei välttämättä kykene tuottamaan piirtämällä kaikkea sitä mitä haluaisi.

Karkkusen (1983, 60) tekemän tutkimuksen mukaan ikä vaikuttaa selvästi kehonkaavioon siten, että nuorimmat (3-4 -vuotiaat) hahmottavat kehonsa osia, suuntia, tasoja ja liikeratoja huomattavasti heikommin kuin 5-6 -vuotiaat. Nuorempien (3-4 -vuotiaat) avaruudellinen suuntautumiskyky ja kinestesia olivat heikompia kuin 5-6 -vuotiailla.

5.2 Minäkäsityksen ja kehonkaavion yhteys

Kehonkaavion ja minäkäsityksen kehitykset ovat yhteydessä toisiinsa. Lapsen oppiessa hahmottamaan omaa kehoaan ja erottamaan kehon osat toisistaan oppii hän myös erottamaan omat havainnot, tunteet ja ajatukset muiden kokemuksista (Pölkki 1978, 15; Riggs 1980, 62; Werner & Rini 1976, 36). Lapsen kokemukset omasta kehosta ovat merkittävä osa minäkäsityksen muodostumista. On tärkeää, että lapsi kokee ja tuntee itsensä fyysisenä kokonaisuutena, erillisenä yksilönä, joka pystyy liikkumaan ja toimimaan oman tahtonsa mukaan. Tämän tahdonalaisen toimintansa kautta hän voi vaikuttaa ympäristöönsä ja sitä kautta hänen minäkäsityksensä kehittyy (Ayres 1987, 26). On todettu, että mitä realistisempi ja tarkempi lapsen kuva on kehostaan niin sitä terveemmät ovat hänen minän ja identiteetin tunteensa. Yleensä ne, jotka ovat tyytyväisiä kehoonsa ovat myöskin tyytyväisiä omaan minäänsä. Tosin tyytyväisyys omaan kehoon on yhteisöstä ja kulttuurista riippuvaista. (Gellert ym. 1971, 174)

6 PIIRTÄMISKYVYN KEHITYS

6.1 Piirtäminen käsitteenä

Piirtäminen on kokonaisvaltaista aivojen eri alueiden yhteistyötä edellyttävää toimintaa, kehityksen eri osa-alueet heijastuvat piirtämistapahtumassa. Piirtäminen on semioottisen toiminnan muoto, joka on symbolisen leikin ja mielikuvan puolivälissä. Se on symbolista leikkiä sen toiminnallisen nautinnon ja itsetarkoituksellisuuden puolesta. Lapsen piirtäminen on mielikuvan kaltaista siksi, että se pyrkii jäljittelemään todellisuutta. Piirtäminen on kuvan tekemisen perusmenetelmä; kuvaa kutsutaan piirroksiksi jos se on tehty yksivärisellä piirtimellä jos taas kuvan tekemiseen on käytetty värejä, sitä nimitetään maalaukseksi.

(Liikanen 1984, 73; Outinen 1995, 25; Piaget & Inhelder 1977, 65)

6.2 Lapsen motivaatio piirtämiseen

Siihen, miksi lapsi yleensä piirtää, ei ole helppoa löytää vakuuttavaa vastausta. Lapset piirtävät eri aikoina eri syistä. Lapsen ensimmäisiä piirroksia voidaan kutsua liikkeen muistiin merkitsemiseksi, ne ovat pääasiassa motorisen aktiivisuuden muotoja. Kellogin (1979, 7) mukaan on luonnon aikaansaannosta, että lapsella on halu tehdä kädenliikkeitä, jotka johtavat uusien piirrosten tekemiseen aina kun lapsella on piirrosväline kädessään. Piirtäminen ei aina välttämättä tapahdu paperille vaan lapsi jättää merkkejä ruokaan, hiekkaan, lumeen tai seiniin (Gardner 1980, 25-26; Cratty 1970, 141; Outinen 1995, 25).

Gardnerin (1980, 25-26) mukaan piirtäessään lapsi nauttii ensin vain motorisesta liikkeestä mutta pian piirrosjälki palkitsee ja lapsi saa mielihyvää sekä jännitystä siitä, että tuottaa jotain uutta. Lapsi aistii maailman kokonaisvaltaisesti leikkiessään ja piirtäessään, hänellä on oma taiteellinen näkemistapansa. Joskus lapset yksinkertaisesti nauttivat kynän jättämästä jäljestä tai esteettisesti tyydyttävien muotojen luomisesta. Toisaalta lapset voivat saada myös tyydytystä luodessaan heitä kiinnostavien asioiden tunnistettavia kuvia. Lapsi toistaa yhä

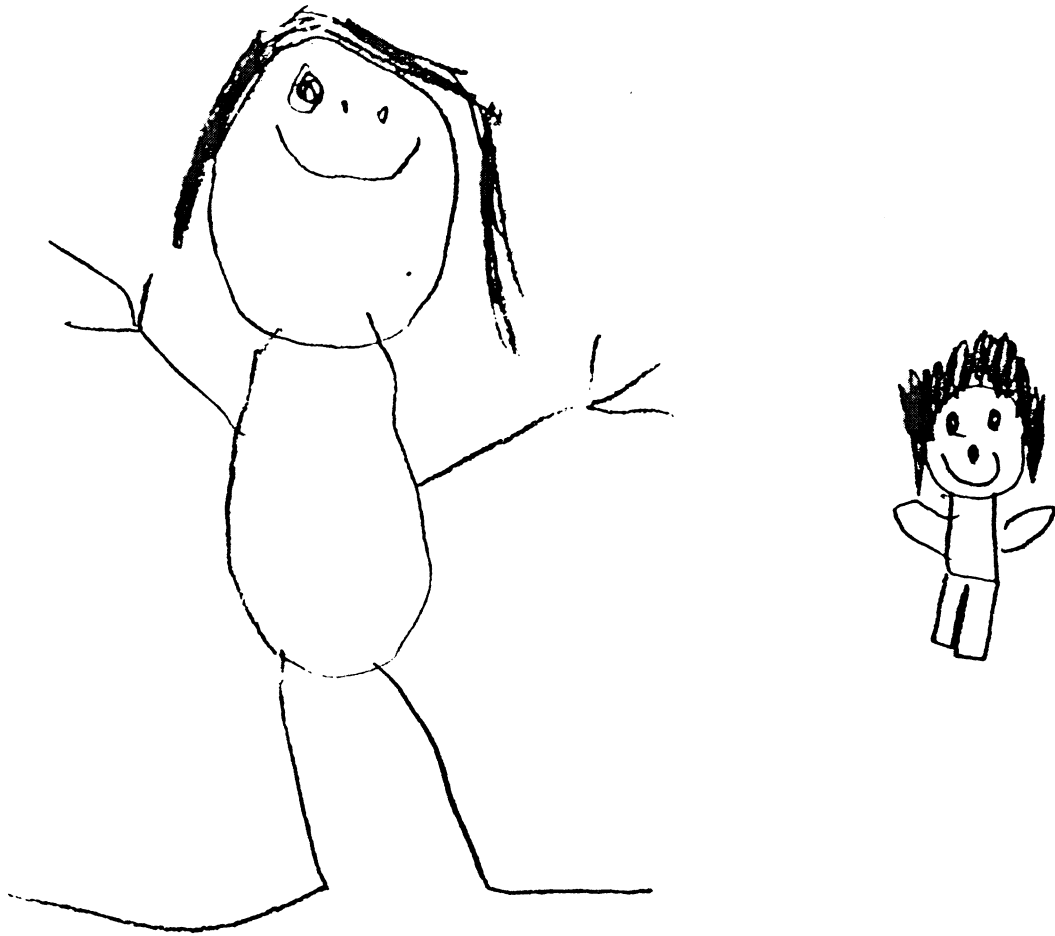
uudestaan viivojaan kunnes löytää yhtäläisyyksiä piirroksensa ja kuvaamiensa kohteiden välillä. Piirtäminen voi myös olla avain symboliseen maailmaan, jossa hän voi harjoittaa kontrollia, joka häneltä todellisessa elämässä puuttuu.

Lundh (1986, 6) esittää useita syitä siihen miksi lapset piirtävät; halu jäljitellä aikuisia, liikkeiden tuottaminen sekä mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä ja muuttaa sitä. Lapset myös näkevät muiden piirtävän ja kirjoittavan joten he haluavat tehdä samoin. Piirtäminen saattaa merkitä lapselle paljon, se voi olla väylä tunteiden ilmaisuun, ajatusten näkyväksi dokumentoimiseen, kommunikaatioon, ajattelunvalmiuksien kehittämiseen tai kinesteettisen ja visuaalisen tyydytyksen tuottamiseen. Lapsi on itse tyytyväinen aikaansaannoksiinsa, jos häntä on rohkaistu piirtämisessä ja jos hän on saanut mahdollisuuden tehdä kuvia. (Cratty 1979, 131; DiLeo 1970, 18, 26, 36; Gardner 1980, 21, 99; Heikkinen 1985, 7,95,117)

6.3 Mitä lasten piirustukset kertovat?

Piirtämissään kuvissa lapsi ilmentää kokemuksiaan, tunteitaan ja arvostuksiaan. Hänen tekemänsä kuvat muuttuvat kehittymisen ja oppimisen myötä. Lasten piirustuksia käytetään monella eri tavalla antamaan tietoa lapsen yleisestä kehityksestä, älykkyydestä, mielenterveydestä ja suhteesta esim. perheensä jäseniin. Piirustukset ilmaisevat myös lasten havaintotaitoja, motorisia valmiuksia, ikää, kuvallista kehitystasetta, käsitteellistä kypsyyttä, persoonallisuutta sekä sosiaalista kehittyneisyyttä. (Hakkola ym. 1991, 17)

Lasten piirustuksiin vaikuttavat mm. kulttuuriin liittyvät mallit, joukkotiedotuksen tavat kuvata sankareita ja muiden lasten tekemät kuvat. Kun lasten tekemiä piirustuksia tulkitaan, on tunnettava myös tilanne, jossa ne ovat syntyneet. Joskus lapsen itsensä antama sanallinen selitys piirustuksestaan muuttaa täysin sen tulkinnan. Kokoerot lasten piirustuksessa, esim. perheen jäsenistä, tulkitaan yleensä osoituksiksi arvoperspektiivistä. Suureksi kuvatun henkilön ajatellaan olevan lapselle merkittävämpi kuin pieneksi kuvatun. Piirtämistä aloittaessaan alle kouluikäinen lapsi ei suunnittele etukäteen kuvakokonaisuutta. Piirtämisjärjestyksellä voi siis olla tärkeämpi vaikutus kokoerojen syntymiseen kuin lapsen suhteella kuvattavaan. Tämä taas voi johtua sattumanvaraisista tekijöistä, tilanteesta ennen piirtämistä ja siitä, mikä lapsella on sillä hetkellä päällimmäisenä mielessä. (Hakkola ym. 1991, 17-18) (Kuva 1)

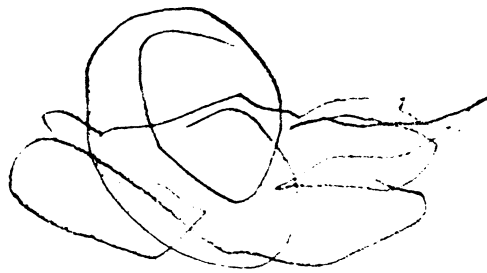

KUVA 1. Suomalaisen 5 -vuotiaan tytön ja yhdysvaltalaisen 5 -vuotiaan pojan omakuva.

6.4 Lasten piirustusten kehitys

Samanikäiset lapset voivat piirtää hyvin eri tavalla. Myös saman lapsen tekemissä kuvissa saattaa olla suurta vaihtelua. Lapsi tekee ehkä samanakin päivänä kuvia, jotka voidaan kehitysvaiheluokituksen mukaisesti sijoittaa aivan eri tasolle. Jopa yhdessä piirustuksessa voi olla piirteitä eri kehitysvaiheista. Myös lasten kynäkäyttötavat vaihtelevat eri kehitysvaiheissa, tämä tulee esille etenkin heidän piirtäessä yksittäisiä hahmoja. Eri kynäkäyttötavoista voidaan käyttää seuraavia nimityksiä: riimustelu tai riipustelu, massariipustelu, blokkitapa ja äärimuototapa.

Riimusteluksi nimitetään lapsen piirtämää sykeröä, joka muodostuu löyhästä tai tiheästä viivastosta. Massariimustelussa lapsi hahmottelee kuvioita ensin ääri viivoilla ja sen jälkeen käsittelee sen eri osia riimustelemalla piirtäessään. Blokkitapaa käyttäessään lapsi liittää toisiinsa kokonaisia osaelementtejä esim. ihmishahmon pääympyrään lisätään viivoja tai geometrisiä muotoja eri ruumiinosiksi. Äärimuototavalla piirtäessään lapsi alkaa yhdistellä useita yksittäisiä osia yhteisen ääri viivan avulla. Voidaankin sanoa, että näiden eri tapojen käyttö kertoo eri kehitysvaiheiden tavoista sekä hahmottaa asioita ympäristöstä että liikuttaa kättä ja katsetta tarkkailutapahtumassa (Hakkola ym. 1991, 27; Outinen 1995, 43). (Kuva 2)

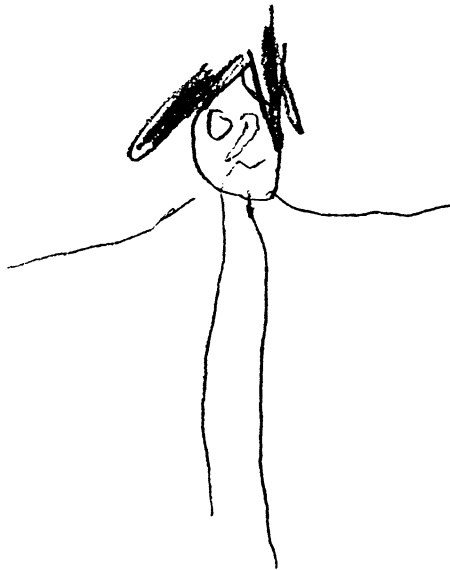
KUVA 2. Yhdysvaltalaisen 3 -vuotiaan tytön omakuva.

6.5 Lasten ihmispiirrosten kehitys

Lapsen ihmispiirroksen kehittyminen jaetaan eri vaiheisiin, jotka sisältyvät piirtämisen realismiin. Satunnaisen realismin vaiheessa piirroksen realismi keksitään sitä tehtäessä eli lapsi riipustelee. Riipustelu alkaa lapsen ensimmäisistä yrityksistä saada kynällä merkkejä ja jatkuu aina siihen saakka, kunnes lapsi pyrkii saamaan piirustuksensa esittämään jotakin määrättyä kohdetta. Epäonnistuneen realismin vaiheessa lapsi ei vielä kykene syntetisoimaan piirroksen elementtejä, vaan hän piirtää "pääjalkaisia" ihmishahmoja. Älyllisen realismin vaiheessa lapsen ihmispiirros kuvaa mallin käsitteellisiä ominaisuuksia ottamatta huomioon visuaalista perspektiiviä. Tässä vaiheessa esim. lapsen piirtämässä profiilikuvassa on kaksi silmää. 8-9 vuoden iässä lapsi saavuttaa visuaalisen realismin vaiheen, jolloin hän kykenee piirtämään kuvan, joka esittää vain sitä, mikä on nähtävissä tietystä näkökulmasta (Piaget & Inhelder 1977, 65-68).

Di Leon (1970, 50) mukaan kolmi-nelivuotiaana lapsi piirtää ensimmäiset esittävät ihmishahmonsensa. Useimmissa lasten piirustuksissa onkin aiheena juuri ihminen, joten se on lasten suosituimpia piirustusaiheita. Ihmishahmo on tyypillisesti ns. pääjalkainen, jonka kuvaamiseen yleensä käytetään vain harvoja graafisia merkkejä. Hahmolla on ympyrä kuvaamassa päätä. Silmiä ja suuta kuvaavat pienemmät ympyrät tai pisteet. Jalkoja kuvaavat päästä lähtevät kaksi viivaa. Muita kehon osia ei kuvassa tavallisesti näy. (Kuva 3)

Pääjalkaisesta ihmispiirros kehittyä melko nopeasti. Pää piirretään tässä vaiheessa suurikokoisena ja ensimmäisenä siihen lisätään silmät (Di Leo 1983, 116). Pään osuus ihmispiirroksessa on hallitseva kouluikään saakka. Kasvoihin alkaa ilmestyä muitakin piirteitä, kuten suu ja hiukan myöhemmin nenä. Yleensä vasta neljän ja viiden vuoden välillä hahmo saa kädet, jotka aluksi alkavat päästä (Kellogg 1970, 103).

KUVA 3. Suomalaisen 4 -vuotiaan tytön omakuva

6.5.1 Piirtämisen realismin vaiheet

Lapsen piirustusten kehittyminen etenee riipustelusta satunnaiseen realismiin. Riipustelut erotetaan Lowenfeldin ja Brittainin (1975, 123-127) mukaan kolmeen luokkaan. Järjestäytymättömät riipustelut ovat suurikokoisia ja satunnaisia, sillä hienomotoriikka ei ole vielä kehittynyt. Lapsi ei riipusteluissaan yritä esittää visuaalista ympäristöä, vaan piirustukset ovat

osa lapsen kokonaiskehitystä, joka heijastaa fysiologista ja psykologista kasvua. Heikkisen (1985, 142) mukaan lasten piirustuksia pidetään usein "primitiivisinä" sanan negatiivisessa merkityksessä, ikään kuin ne edustaisivat kehitysvaihetta, josta on päästävä eroon, kohti oikeaa kuvaamista. Kellogg (1970, 15) on erottanut kaksikymmentä niin sanottua perusriipustelua. (Taulukko 1)

TAULUKKO 1. Perusriipustelun vaiheet Kelloggin (1970, 15) mukaan

Riipustelu 1	• ˆ	Piste
Riipustelu 2		Pystysuora viiva
Riipustelu 3	—	Vaakasuora viiva
Riipustelu 4	\ /	Vinoviiva
Riipustelu 5	⤿	Kaareutuva viiva
Riipustelu 6		Moninkertainen pystysuora viiva
Riipustelu 7	=====	Moninkertainen vaakasuora viiva
Riipustelu 8	//// //	Moninkertainen vinoviiva
Riipustelu 9	⦿	Moninkertainen kaareutuva viiva
Riipustelu 10	~	Avoim harhaileva viiva
Riipustelu 11	∩	Sulkeutuva harhaileva viiva
Riipustelu 12	~~~~	Siksak tai aaltoileva viiva
Riipustelu 13	ℓ	Silmukkaviiva
Riipustelu 14	ℓℓℓ	Moninkertainen silmukkaviiva
Riipustelu 15	⦿	Spiraaliviiva
Riipustelu 16	⦿	Moninkertaisella viivalla peitetty ympyrä
Riipustelu 17	⦿	Moninkertaisella viivalla ympyröity ympyrä
Riipustelu 18	⦿	Ympyrämuotoinen levittäytynyt viiva
Riipustelu 19	⦿	Ristiin lopetettu ympyrä
Riipustelu 20	⦿	Epätäydellinen ympyrä

Puolen vuoden kuluttua riipustelun aloittamisesta lapsi saavuttaa riipustelun toisen asteen, kontrolloidun riipustelun. Lapsi huomaa yhteyden liikkeen ja paperin merkintöjen välillä eli hän on keksinyt visuaalisen kontrollin tekemiinsä merkintöihin. Vähitellen lapsi alkaa suhtautua paperiin kokonaisuutena (Lowenfeld & Brittain 1975, 123-127). Kaksivuotias lapsi piirtää heiluttaen kynää edestakaisin nauttien voimakkaasta liikkeestä, mutta kolmen vuoden ikää lähestyessä hän osoittaa merkkejä kyvystä hallita lihasliikkeitään. Riipustelu alkaa vähitellen eriytyä johdonmukaiseksi piirtelyksi. Paperille ilmestyy pysty- ja vaakasuoria viivoja ja näiden yhdistelmiä. Kellogg (1970, 16-17) puhuu diagrammeista eli kaavakuvista, jotka hänen mielestään osoittavat kykyä käyttää kontrolloidusti viivoja ja hyödyntää muistia. Kolmen vuoden iässä lapsi alkaa piirroksissaan suosia pyöreitä viivoja. Hän toistaa yhä uudelleen elliptistä liikettä, vaikka yhtä hallittua ympyrää ei vielä synny. Suljetun ympyrän piirtäminen vaatii hyvää silmän ja käden yhteistyötä sekä keskittymiskykyä.

Lapsella tapahtuu muutos kinesteettisestä ajattelusta mielikuva-ajatteluun 3-3,5 vuoden iässä. Tällöin hän ymmärtää, että merkinnät paperilla voivat esittää oikeita asioita. Lapsen motoriikka ja havaitseminen ovat kehittyneet tarpeeksi, jotta lapsi kykenee näkemään esineitä piirroksissaan. Hän tajuaa mahdollisuutensa piirtää näkemäänsä sekä heijastaa tunteitaan piirroksissaan. Vaikka lapsen piirros ei näytä esittävän mitään, hän alkaa vähitellen nimetä piirroksiaan, varsinkin jos sitä häneltä kysytään. Kolmas riipustelun luokka onkin nimeäminen. Lapsi saattaa kuitenkin muuttaa mieltään siitä, mitä piirros hänen mielestään esittää. Kun piirtämistilanne on ohi, lapsi saattaa unohtaa piirroksensa merkityksen, vaikka onkin valmis kertomaan kuvistaan uusia asioita, jos joku vain kuuntelee häntä.

(Heikkinen 1985, 95; Lowenfeld & Brittain 1975, 130-131)

Piagetin ja Inhelderin (1977, 66-67) mukaan sellaisissa lasten riipusteluissa, joiden merkityksen lapsi keksii piirtämisen aikana, on satunnaista realismia. Lapsi yrittää piirtää muististaan jonkin mallin, vaikka hänen graafinen ilmauksensa muistuttaisikin malliaan hyvin vähän. Lasta ei tyydytä enää pelkkä motorinen aktiviteetti, vaan hän haluaa piirroksilleen sisällön. Goodenoughin (1926, 67) mukaan ensimmäisen alustavan oivalluksen kuvan muodon ja sisällön välisestä yhteydestä lapset saavat siirtyessään riipustelusta esittävyteen. Heidän piirtämänsä muodot saavat siis symbolisia merkityksiä. Kun kolmivuotias on piirtänyt ympyrän, se voi hänen mielestään esittää hiirtä, kissaa tai ihmistä (Heikkinen 1985, 95).

6.5.2 Epäonnistunut realismi

Neljän vuoden iässä lapsi osaa yleensä tehdä ensimmäisen esittävän piirroksensa, joka kuvaa tavallisesti ihmistä (Gardner 1980, 25). Lundhin (1986, 83) tutkimuksessa suurin osa (84 %) nelivuotiaista kykeni tekemään hyväksyttävän ihmispiirroksen. Vain pieni osa oli vielä riipusteluasteella. Nelivuotiaan ensimmäinen esittävä piirros kuvaakin ihmistä tavallisesti siten, että tällä on pelkkä ympyrä päänä, ja viivat esittävät jalkoja. Tällaista ihmishahmoa nimitetään hyvin kuvaavasti pääjalkaiseksi. Tässä epäonnistuneen realismin vaiheessa lapsi ei vielä kykene yhdistämään oikein piirroksensa elementtejä (Piaget & Inhelder 1977, 67).

Ennen kuin lapset piirtävät ihmishahmolleen erottuvan vartalon, he voivat lisätä hahmolle silmät, nenän, korvat ja jopa sormet (DiLeo 1970, 50). Pääjalkaisvaihe on ohimenevä vaihe, jonka jälkeen piirrosten hahmot alkavat nopeasti kehittyä ja erottua toisistaan. Ihmispiirroksen lapsi lisää vartalon noin viiden vuoden iässä. Tällöin yhden ympyrän lisäksi syntyy toinen erikokoinen ympyrä, toinen päätä, toinen vartaloa kuvaamaan. Päätä kuvaava ympyrä on usein vartaloympyrää suurempi. Lapsi piirtää kädet käyttäen vihjeenä vartalon suhteellista kokoa. Siksi kädet piirretään suurempaan ympyrään, oli se sitten vartalo tai pää. Lapsella on selkeä käsitys piirtämästään kuvasta, mutta hän ei vielä kykene toteuttamaan piirrostaan todellisuutta vastaavalla tavalla. Neljän ja kuuden ikävuoden välillä lapsi kiinnostuu yhä enemmän piirtämään ympäristössään olevia esineitä, mutta piirroksen realismi on vielä epäonnistunutta (Kowalski 1973, 71-72).

6.5.3 Älyllisestä realismista visuaaliseen realismiin

Kouluikäiset haluavat esittää piirroksissaan liikettä ja profiilikuvaus antaa paremman mahdollisuuden kuvata kävelyä, juoksua ja yleensä tekemistä (DiLeo, 1983, 37). Tässä älyllisen realismin vaiheessa piirros on kehittynyt kovasti alkeellisen riipustelun tasolta, mutta lapsi ei kykene kuvaamaan piirroksen käsitteellisiä ominaisuuksia visuaalisen perspektiivin kaltaiseksi (Piaget & Inhelder 1977, 67). Tässä kehitysvaiheessa lapsi piirtää sen, mitä hän tietää olevan olemassa. Esimerkiksi profiilissa kuvatuissa kasvoissa on toinenkin silmä, koska ihmisellä on kaksi silmää.

Noin 8-9 vuoden iässä älyllisen realismin tilalle tulee visuaalinen realismi, jolloin lapsi jättää läpinäkyvyydet pois piirroksistaan. DiLeon (1970, 14) mukaan ajassa on paljon vaihtelevuutta älykkyydestä riippuen. Lapsi kykenee jäsentämään kohteensa piirroksessa kokonaissuunnitelman mukaan ottaen huomioon niiden mittasuhteet. Hän pystyy myös piirtämään esineen toisen ihmisen näkökulmasta (Piaget & Inhelder 1977, 68).

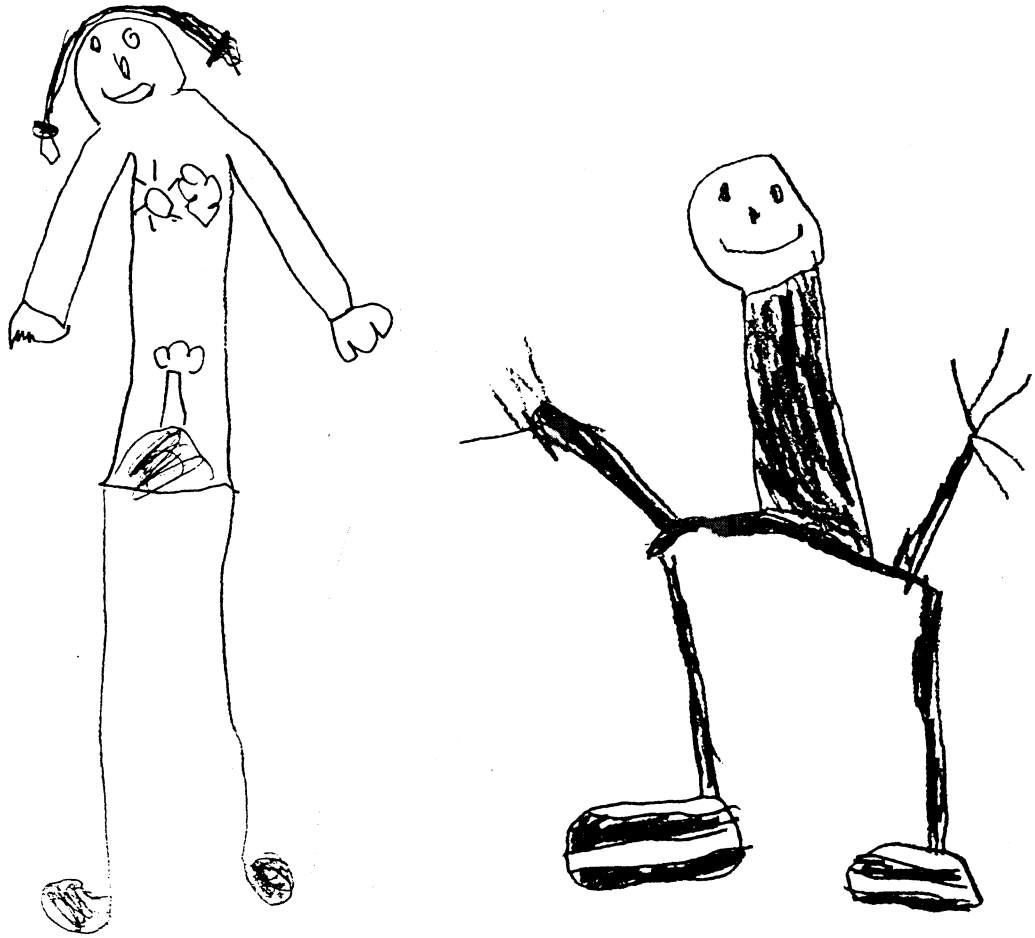
7 SUKUPUOLIEROT PIIRTÄMISESSÄ

Lasten piirroksissa sukupuolieroja havaitaan niin piirrosten laadussa ja sisällössä kuin itse piirtämistoiminnassakin. Eganin ja Brownin (1986, 339-349) tutkimuksessa 1,5-4,5 -vuotiailla tytöillä oli poikia parempi kynäote. Myös Nevala ja Pennanen (1995, 61) havaitsivat 5-vuotiaiden tyttöjen ihmispiirroksissa enemmän motorista kontrollia kuin samanikäisten poikien kuvissa. Tyttöjen piirroksista näkyvä motorinen kontrolli oli useimmin keskinkertaista, kun pojilla se oli tavallisemmin heikkoa.

Nevalan ja Pennanen (1995, 59-61) tutkimuksessa tytöt piirsivät 3-5 -vuotiaina laadukkaampia ihmispiirroksia kuin pojat. Pään ja silmien muoto oli tyttöjen piirroksissa parempi kuin poikien, joka voi johtua tyttöjen paremmasta hienomotoriikasta. Sekä silmien että pään muoto ihmispiirroksissa kehittyi iän myötä selvästi molemmilla sukupuolilla. Suu ilmeni tyttöjen piirroksissa useammin. Suurin osa 3-5 -vuotiaista tytöistä ja pojista jätti nenän piirtämättä kokonaan. Myös korvien ilmeneminen oli harvinaista, joten niiden merkitys ei tässä iässä ole tärkeä.

Tytöt piirsivät omaan kuvaansa vartalon aikaisemmin kuin pojat, mikä saattaa johtua tyttöjen paremmasta kokonaisuuksien hahmottamisesta. Piirretyn hahmon koko oli piirroksissa yleensä normaali, mutta pojilla näkyi kuitenkin tyttöjä enemmän myös suuria piirroksia. Tyttöille vaatteet ja hiukset ovat yleensä tärkeämpiä kuin pojille, joten ehkä juuri sen vuoksi he piirtävät ne myös ihmishahmoonsa useammin. Saastamoinen (1988, 114) on havainnut tyttöjen piirtävän pitempiä ja paksumpia hahmoja kuin pojat. Tyttöjen piirtämällä hahmoilla ovat kädet jonkin verran pitemmät kuin poikien vastaavilla, mutta tilastollisesti merkitsevästi suurempana tytöt piirtävät ainoastaan hahmonsä vartalon. Poikien ihmispiirroksissa pää ja jalat

ovat tyttöjen hahmojen vastaavia osia suurempia sekä pituudeltaan että paksuudeltaan. (Kuva 4)

KUVA 4. Suomalaisen 5 -vuotiaan tytön ja pojan omakuva.

Ennen viiden vuoden ikää molemmilla on samoja aiheita piirroksissaan, mutta pojat suosivat enemmän lentokoneiden ja laivojen piirtämistä. Tytöt piirtävät mielellään ihmishahmoja (Kellogg 1970, 138). Tytöt ja pojat käsittelevät samaa aihetta eri näkökulmasta. Tytöt sijoittavat ihmishahmon yleensä ulkoiseen ympäristöön, joko luonnon ympäröimäksi tai osaksi ympäristöä. Poikien ihmispiirrokset liittyvät hänen omaan kokemuksiinsa tai toiveisiinsa, jolloin he piirrosta kommentoidessaan käyttävät pronomineja minä, minua tai me. Poikien piirtämät hahmot olivat usein osana sota- tai ristiriitatilannetta (Pirttimaa 1993, 18-20).

Pojat kiinnittävät enemmän huomiota ympäristön ja hahmon toiminnan kuvaamiseen, kun taas tytöt keskittyvät ihmishahmon yksityiskohtiin. Pojat kuvaavat ihmishahmon useammin liikkeessä, kun taas tyttöjen piirroshahmo on suhteellisen liikkumaton, kuvattu edestä päin ja

tavallisesti kokonainen (Mortensen 1984, 113,117). Lundhin (1986, 66) tekemässä tutkimuksessa sekä neljä- että kuusivuotiaat tytöt saavuttivat poikia korkeammat pisteet ihmispiirrostestissä. Myös Egan ja Brown (1986, 339-349) totesivat tyttöjen piirtävän ihmishahmon poikia paremmin jo 1,5 vuoden iästä alkaen aina 4,5 vuotiaiksi asti.

Willssdon (1977, 89-91) on esittänyt useita syitä tyttöjen paremmuuteen. Piirtäminen palvelee tytöillä erilaisia tarkoituksia kuin pojilla; tytöt voivat olla motivoituneempia ja taitavampia havaitsemansa analysoinnissa ja kiinnittävät poikia enemmän huomiota piirroksensa yksityiskohtiin ja tarkkuuteen. Tytöillä voi olla kehittyneemmät henkiset representaatiot, parempi hienomotoriikka ja vahvempi kehonkuva. Toisaalta he yksinkertaisesti vain osaavat ratkaista paremmin, kuinka esittää kolmiulotteinen kaksiulotteisena.

8 3-5 -VUOTIAIDEN LASTEN PÄIVÄHOITO SUOMESSA

Lasten päivähoidon yleisenä päämääränä on kotikasvatusta tukevana toimintana turvata lapsen hyvä hoito ja edistää lapsen kehitystä sekä oppimismahdollisuuksia. Varhaiskasvatus luo olennaisen perustan lapsen inhimilliselle kasvulle, elinikäiselle kasvatukselle ja koulutukselle. Päivähoidon on yhteistyössä huoltajien kanssa taattava kullekin lapselle oikeus sellaisiin päivittäisiin olosuhteisiin, joissa lapsen edellytykset voivat parhaalla mahdollisella tavalla kehittyä (Sosiaalhallitus 1.-4. painos 1987, 6).

Päivähoidon kasvatuksen yleisenä tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävissä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapuolista kehitystä. Lasten päivähoitotoiminnan lähtökohdat ovat lapsen ja hänen perheensä tarpeet. Toiminta antaa oman panoksensa lasten yleisten kasvuolosuhteiden kehittämiseen ja yhteiskunnan rakentamiseen (Sosiaalhallitus 1.-2. painos 1990, 9).

8.1 Kuvallisen ilmaisun toimintasuunnitelman toteuttaminen lasten päivähoidossa

Lapset päivähoitoryhmässä eivät ole yhtenäinen joukko, jota siirretään päivän kuluessa isona ryhmänä paikasta ja tilanteesta toiseen. Lapset ovat yksilöitä, joilla on erilaiset tarpeet, toiveet ja mielenkiinnon kohteet. Jokaisella lapsella on erilaiset taidot, eri kehitysvaihe ja erilainen tausta. Suunniteltaessa toimintaa on mietittävä, millaisissa tilanteissa kukin lapsi voi parhaiten toimia ja saada tukea kehitykselleen. Jokaiselle toiminnalle on olemassa jokin keskimääräinen tavoite, mutta tavoitteet eriytyvät kunkin lapsen taitojen ja tarpeiden mukaan.

Kuvallinen ilmaisu sisältää monia eri työ- ja toimintatapoja, joista kukin vielä sisältää lukuisia eri menetelmiä. Kuvallinen ilmaisu kuuluu taidekasvatuksen alueeseen ja päivähoidon kasvatustavoitteiden mukaisesti ennen kaikkea esteettisen kasvatuksen osa-alueeseen. Kuvallisen ilmaisun lähtökohtana on vastaanottaminen, lapsen omat kokemukset ja elämykset.

Jotta lapsi saa iloa ja kokee voivansa ilmaista itseään, hänellä on oltava tietoa eri menetelmistä ja välineiden oikeasta käyttötavasta. Välineiden käytön hallinta on yhteydessä hienomotoriikkaan. Jo kolme vuotta täyttäneillä lapsilla hienomotoriikka on yleensä niin kehittynyt, että he voivat harjoitella saksien, siveltimen ja muiden välineiden käyttöä. Lapset ovat luontaisia taiteen ystäviä, kokeilijoita ja löytöretkeilijöitä. Ilmaisussaan he ovat vapaita, he astuvat suoraan kuvaan. Päivähoidossa lasten elinpiirin järjestämiseen on kiinnitettävä huomiota. Lapsen "kaunis" on usein erilainen kuin aikuisen. Lasten kokemuksia on kunnioitettava. Eettisyys on myös lasten töiden arvostamista, lasten tekemien kuvien ääreen on pysähdyttävä, nähtävä lapsen elämyksellinen kuvallinen ilmaisu (Salminen 1988, 67-68,81-83).

9 SUOMALAISEN LAPSEN KULTTUURITAUSTASTA

On olemassa monta erilaista tapaa kuvata sitä, mitä kulttuuri on. Usein tarkoitetaan kulttuurilla musiikkia, taidetta, kirjallisuutta ja muuta "hienoa". Mutta sanaa käytetään myös laajemmassa mielessä. Kulttuuria voidaan kuvata tavaksi, jolla ihmiset ovat järjestäneet elämänsä, sen kuinka he asuvat, pukeutuvat, mitä ja kuinka he syövät, mitä sääntöjä heillä on hyväksytyä ja ei-hyväksytyä käyttäytymistä varten, mitä perustavia arvostuksia ja näkökulmia heillä on maailmasta, ihmisistä, lastenkasvatuksesta jne. Jokaisen kulttuurin sisällä on vivahteita, lisäksi tulevat yksilölliset erot, jokaisen yksilön omat edellytykset, omat ihmissuhteet, kokemukset ja elämykset. Kaikki ei ole kuitenkaan kulttuurin tuotetta - omassa kulttuurissaan jokainen on ainutkertainen (Naucler ym. 1996, 12-15).

Kulttuuria, sosiaalisia suhteita ja elämän aineellisia perusedellytyksiä ei tulisi ymmärtää erillisinä elämäalueina. Ne muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jossa myös pienten lasten kokemusmaailma muodostuu. Suuri osa kulttuurista välittyy lapselle sosiaalisesti, häntä ympäröivien aikuisten, perheenjäsenten ja päivähoitajien välityksellä vuorovaikutuksessa. Kulttuurin välittyminen lapselle on keskeisesti sosiaalistumisprosessin tulosta. Kuitenkin, modernin aikuiselämän tyypilliset kulttuuripiirteet välittyvät lapselle enemmän tiedostamattomalla tasolla kuin tietoisien kasvatusten tuloksena. Tietoisesti kulttuuria "opetetaan" lapsille päivähoiton yhteydessä; "Lapsen ikä ja yksilölliset tarpeet huomioonottaen on päivähoiton yleistä kulttuuriperintöä vaalien edistettävä lapsen fyysistä, sosiaalista ja emotionaalista kehitystä sekä tuettava lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta" (Lahikainen & Strandell 1988, 122-129).

Kulttuurikasvatus on osa päivähoiton kokonaisvaltaista kasvatustyötä ja se integroidaan osaksi muuta päivähoiton toimintaa siten, että se samalla toteuttaa muitakin, erityisesti sosiaalisen ja eettisen kasvatuksen tavoitteita (Salminen 1988, 42-43). Sosiaalihuollon raportin mukaan (1.-4. painos 1987, 113) lapsen oma kulttuurin säilyminen ja kehittyminen on mahdollista, jos lapsella on mahdollisuus integroitua siihen kokonaisvaltaisesti. Kodin, päivähoiton ja lähipiirin toiminnat, vuorovaikutus ja materiaallinen ympäristö ovat tämän kehittymisen keskeinen osa.

Lastenkasvatus on jokaisen kulttuurin luotettavin tapa säilyttää ja siirtää kulttuuria. Oma kasvatuksemme on siirtänyt meille oman kulttuurimme normit ja arvot. Tämä on tapahtunut ajankohtana, jolloin olimme herkimpiä vaikutteille ja jolloin niillä oli suurin mahdollisuus juurtua ja siten tulla ratkaisevan merkityksellisiksi myöhemmässä elämässämme (Naucler ym. 1996, 16-17).

10 PÄIVÄHOITO YHDYSVALLOISSA

Amerikkalaiselle kulttuurille ominainen vapauden ja itsenäisyyden arvostaminen heijastuu mitä suurimmassa määrin kasvatuksen alueella. Päivähoidolle on ominaista suuri vaihtelevuus osavaltiosta toiseen. 5-6 -vuotiaat kuuluvat Yhdysvalloissa koulujärjestelmän piiriin, ns. lastentarha (kindergarten, vastaa meillä esikoulua) on osa koulujärjestelmää. Monet lapset käyvät lastentarhan jossakin yksityisessä lastentarhassa, joita useimmilla päiväkodeilla on. Päiväkodeista käytetään nimityksiä; child care center, nursery school, learning center, preschool tai daycare program. Nämä erilaiset nimet heijastavat moniarvoisuutta kasvatuksessa toisella tavalla kuin homogeenisemmassa ja keskusjohtoisessa Suomessa.

(Sauvala & Robinson 1985, 12-13)

Toisin kuin Suomessa päiväkodit ovat usein kirkon, koulun tai jonkin yhteisön ylläpitämiä, joten koko maan kattavia yhteisiä "opetussuunnitelmia" ei ole vaan ohjelmat ovat päiväkotikohtaisia. Ohjelmat saattavat vaihdella paljonkin riippuen päiväkodin ylläpitäjästä ja heidän kasvatuseriaateistaan (Tobin 1989, 35-40). Lain mukaan kasvatukselliset tavoitteet ja toiminnan pääalueet on kirjaimellisesti formuloitava haettaessa toimilupaa päiväkodille. Nämä tavoitteet esitetään myös vanhemmille, jotka etsivät hoitopaikkaa lapselleen. Yhdysvalloissa on valinnanvaraa päiväkotien suhteen; päiväkodit voivat erikoistua tietyille alueille esimerkiksi taiteeseen, tanssiin, musiikkiin, voimisteluun, luisteluun, ne voivat olla kaksikielisiä, toimia Montessori-metodin mukaisesti jne.

Yhdysvallat on sangen moni-ilmeinen kasvatuskäytäntöjensä suhteen suomalaiseen kasvatusmaailmaan verrattuna. Osittain^o tämä johtunee historiallisista syistä, osaltaan siitä, että

amerikkalainen yhteiskunta rakentuu monista eri kulttuureista ja etnisistä ryhmistä. Yhtenäisyyttä yhdysvaltalaiseen kasvatukseen ovat tuoneet filosofi John Deweyn ajatukset. Näitä pääajatuksia ovat kokemuksen tuottaman oppimisen tärkeys (learning by doing), oppimisen ilo eli kasvatettavasta itsestään lähtevän motivaation kehittyminen ja ihmisen kehittyminen sosiaalisena yksilönä. Lähes kaikkien päiväkotien tavoitteissa voidaan nähdä Deweyn sekä Montessorin vaikutus.

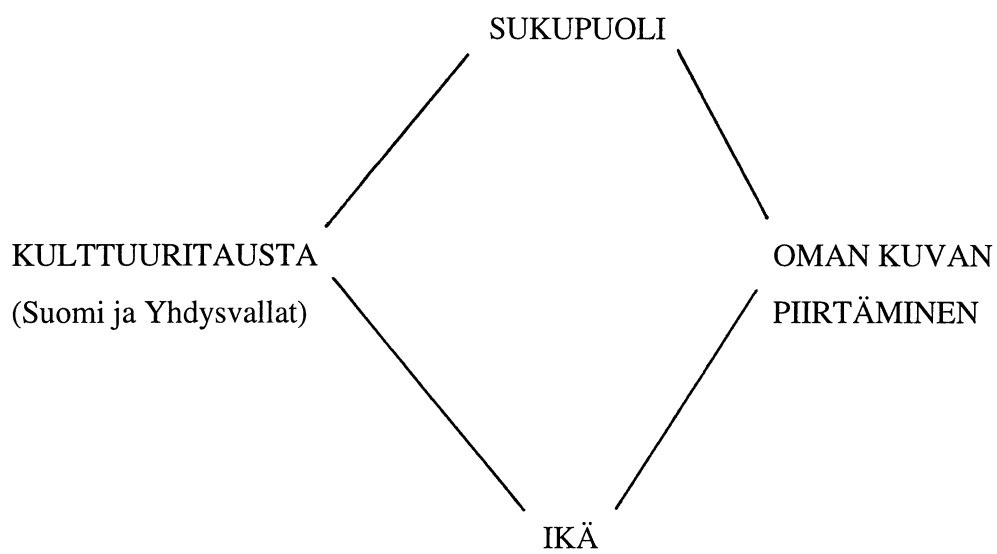
Seuraavana yhden yliopiston ylläpitämän päiväkodin tavoitteet (Union Bay Child Care Center, 1981)

Pyrimme:

- positiivisen minäkuvan kehittämiseen, omanarvontunnon lisäämiseen ja itsensä hyväksymiseen
- tarjoamaan lapsille lämpimän, rakastavan ja fyysistä kiintymystä osoittavan turvallisen ympäristön
- tarjoamaan ympäristön, joka on johdonmukainen ja rohkaiseva
- auttamaan lapsia saavuttamaan omat optimaaliset mahdollisuutensa omalla yksilöllisellä nopeudella
- rohkaisemaan positiivisia sosiaalisia kontakteja lasten ja aikuisten välillä
- tarjoamaan ympäristön, joka rohkaisee terveeseen, aktiiviseen liikuntaan
- tarjoamaan ympäristön, joka avoimesti suhtautuu yhteiskuntaan ja kehittää lasten tietoisuutta maailmasta
- kehittämään kulttuurin ja etnisen monimuotoisuuden arvostamista ja ymmärtämistä
- tarjoamaan ympäristön , joka antaa sekä pojille että tytöille mahdollisuuden toteuttaa erilaisia rooleja sukupuolesta riippumatta
- tarjoamaan ympäristön, joka sallii itseilmaisun, tanssin ja erilaiset taidekokemukset
- auttamaan lapsen kehittymistä vahvaksi hyvän ja monipuolisen ruokavalion avulla (Sauvala & Robinson 1985, 27-32)

11 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA VIITEKEHYS

Tutkimuksen päätarkoituksena oli selvittää millaisen omakuvan (ihmispiirros) suomalaiset ja yhdysvaltalaiset 3-5 -vuotiaat lapset piirtävät. Lisäksi halusimme selvittää lasten piirtämien omakuvien mahdollisia eroja sukupuolen ja iän suhteen. (Kuvio 2)

KUVIO 2. Tutkimuksen viitekehys

12 TUTKIMUSONGELMAT

12.1 Minkälaisen oman kuvan 3-5 -vuotiaat suomalaiset ja yhdysvaltalaiset lapset piirtävät?

- Minkälaisen pään ja sen eri osat lapset piirtävät?
- Minkälaisen vartalon lapset piirtävät?
- Minkälaiset kädet lapset piirtävät?
- Minkälaiset jalat lapset piirtävät?
- Minkäläinen on lasten piirustusten suhteellinen koko?
- Piirtävätkö lapset hiukset ja vaatteet ihmispiirroksensa?
- Ilmeneekö ihmispiirroksista hahmon sukupuoli?
- Minkäläinen on lasten piirtämisen motorinen kontrolli?
- Onko suomalaisten ja yhdysvaltalaisten 3-5-vuotiaiden lasten ihmispiirroksissa eroja sukupuolen ja iän suhteen?

13 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

13.1 Koehenkilöt

Tutkimuksemme koehenkilöt olivat 3-5 -vuotiaita tyttöjä ja poikia Suomesta ja Yhdysvalloista. Suomalaiset lapset olivat lastentarhoista eri puolilta Suomea (n = 66; tyttöjä 34, poikia 32) ja yhdysvaltalaiset lapset olivat Pohjois-Carolinan yliopiston päiväkodista (n = 48; tyttöjä 24, poikia 24). Koehenkilöitä oli yhteensä 114. (Taulukko 2)

TAULUKKO 2. Tutkimuksen koehenkilöt (N = 114)

IKÄ	Suomi pojat	USA pojat	Suomi tytöt	USA tytöt
3 vuotta	8	10	10	7
4 vuotta	12	10	12	9
5 vuotta	12	4	12	8
Yhteensä	32	24	32	24

13.2 Tutkimusmenetelmät

Suomalaisten 3-5 -vuotiaiden lasten piirroksat valittiin satunnaisotannalla 150 lapsen joukosta (n = 66). Yhdysvaltalaisista lapsista oli mukana kaikki mittauspäivänä päiväkodissa olleet 3-5 -vuotiaat lapset (n = 48). Lapsille annettiin tehtäväksi piirtää oma kuva. Tarkempia ohjeita oman kuvan piirtämiseksi ei annettu. Mittari jolla piirroksia arvioitiin oli Nevalan ja Pennasen (-95) muokkaama Marketta Saastamoisen (-93) mittari (LIITE 1). Tutkimuksen tilastollisissa menetelmissä käytettiin SPSS/win -ohjelmaa. Sukupuolen, iän ja kansallisuuden välisiä yhteyksiä ja eroja ihmishahmon piirtämiseen tarkasteltiin Pearsonin merkitsevyysarvon (χ^2 -testi) avulla.

13.3 Tutkimuksen luotettavuus

Piirrosten arvioinnin mittaria käytettiin myös Saastamoisen (1993) sekä Nevalan ja Pennasen (1995) tutkimuksissa. Kyseisellä mittarilla saadut tulokset ovat moniselitteisempiä, koska yhden muuttujan kohdalla on yleensä useampia vaihtoehtoja. Joidenkin muuttujien kohdalla oli vaikea löytää piirrosta vastaava vaihtoehto. Tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi teimme piirustusten tulkinnan kahteen kertaan. Arvioitsijoiden yksimielisyysprosentti oli ensimmäisellä kerralla 89,2 ja toisella 91,6 joten piirustusten arviointia voidaan pitää luotettavana. Tutkimuksen luotettavuuteen voi myös vaikuttaa ikäryhmien pieni koehenkilöiden määrä (yhdyksvaltalaiset 5 -vuotiaat pojat $n=4$).

Periaatteessa tutkimuksen luotettavuutta voitaisiin parantaa siten että, jokainen lapsi olisi piirtänyt kaksi omaa kuvaa, jotka olisi luokiteltu saman mittarin avulla. Lasten piirrokset kuitenkin vaihtelevat päivittäin, joten useamman piirroksen tulkitseminen ei olisi tässä tutkimuksessa lisännyt luotettavuutta. Tutkimuksen sisäiseen luotettavuuteen saattoi vaikuttaa ryhmien väliset kokoerot ja koehenkilöiden pieni määrä.

14 TULOKSET

14.1 Omakuvan piirtäminen sukupuolen ja kansallisuuden mukaan

Piirrosten analysointia varten tehtiin jokaiseen muuttujaan luokitus, joka etenee lapsen kehityksen mukaan. Oma kuva arvioitiin kuuluvaksi johonkin kuudesta luokasta.

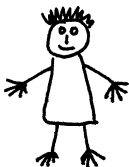
0 = suttu (ei selvää ihmishahmoa)

1 = pää, jossa voi olla silmät

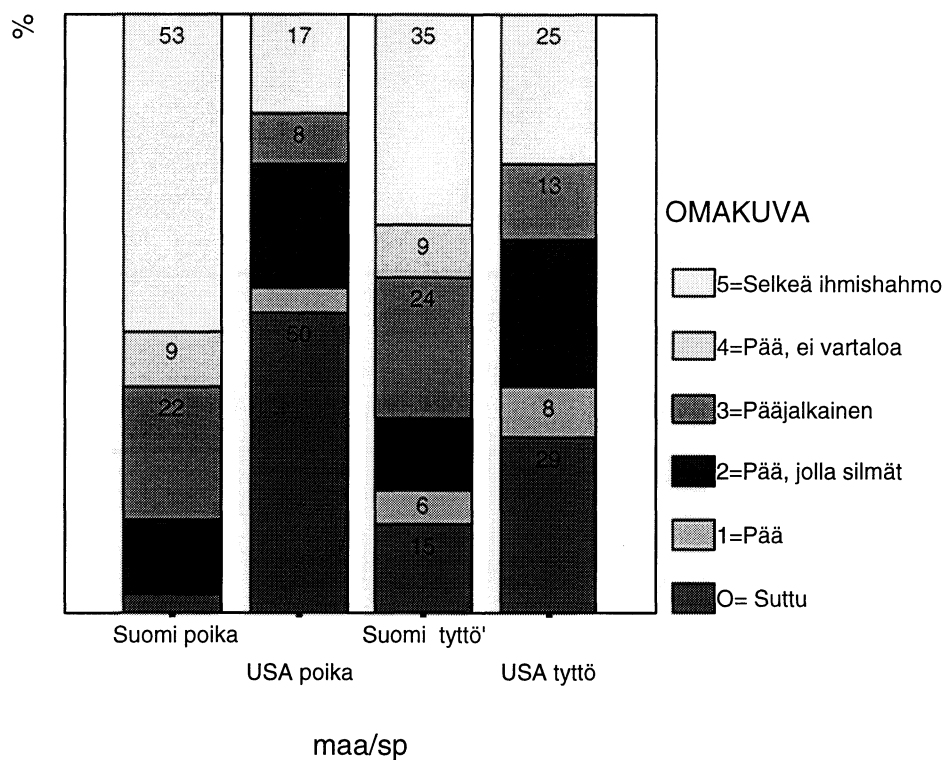
2 = pääjalkainen, jolla voi olla silmät, nenä tai suu

3 = pääjalkainen, jolla on kädet ja mahdollisesti silmät, nenä, suu ja hiukset tai se voi olla hahmo, jolla on vartalo, mutta ei käsiä

4 = pää, jossa on laadukkaasti piirrettynä lähes kaikki siihen kuuluva, mutta ei vartaloa

5 = selkeä ja hyvin tunnistettava ihmishahmo, jossa on pieniä yksityiskohtia, kuten varpaat

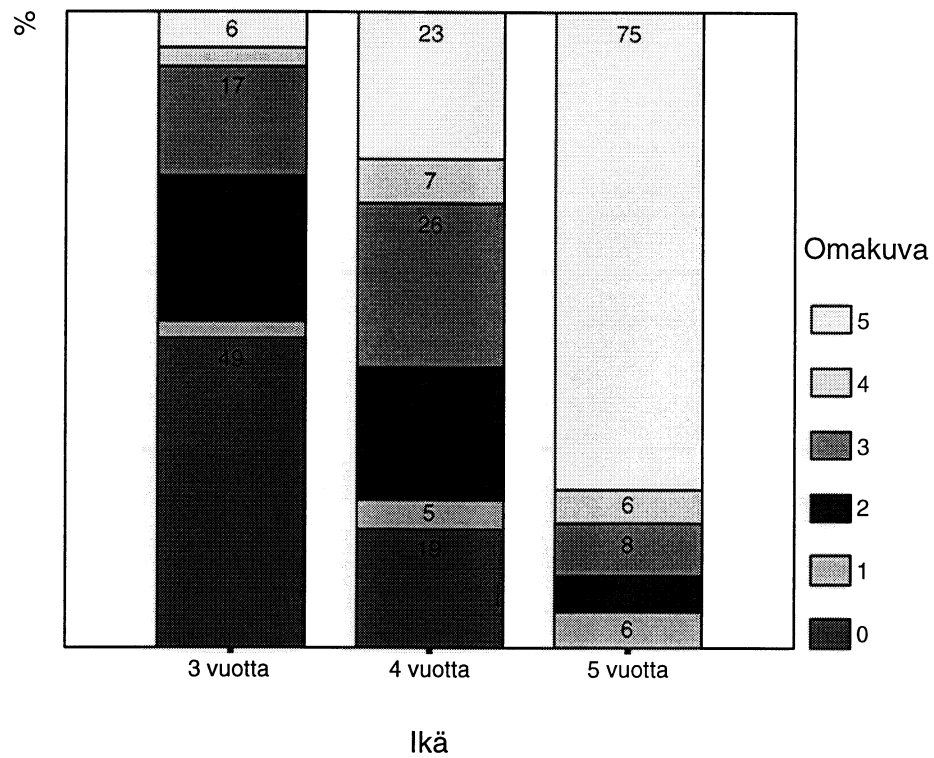
Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys omakuvan piirtämiseen ($p=0.00$). Luokkaa 0 eli ei selvää ihmishahmoa piirsivät yhdysvaltalaisista pojista ($n = 24$) 50 % ja tytöistä ($n = 24$) 29 %. Suomalaisen lasten vastaavat osuudet olivat pojista ($n = 32$) 3 % ja tytöistä ($n = 24$) 15 %. Luokkaan 3 eli pääjalkaisen piirsivät suomalaisista tytöistä 24 % ja pojista 22 %. Yhdysvaltalaisen lasten vastaavat osuudet olivat tytöt 13 % ja pojat 8 %. Luokkaa 5 ($n = 39$) eli selkeitä, hyvin tunnistettavia ihmishahmoja piirsivät suomalaisista pojista 53 % ja tytöistä 35 %. Yhdysvaltalaisen lasten vastaavat osuudet olivat tytöistä 25 % ja pojista 17 %. ($N = 114$) (Kuvio 3)

KUVIO 3. Omakuvan jakautuminen eri luokkiin ihmispiirroksissa kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

14.1.1 Omakuva ja ikä

Piirtäjän iällä oli merkitystä omakuvan piirtämiseen ($p=.00$). Luokkaa 0 eli ei selvää ihmishahmoa piirsivät 3 -vuotiaista ($n = 35$) 49 %, 4 -vuotiaista ($n = 43$) 19 % ja 5 -vuotiaista ($n = 36$) 0 %. Luokkaa 3 eli pääjalkaista piirsivät 3 -vuotiaista 17 %, 4 -vuotiaista 26 % ja 5 -vuotiaista 8 %. Luokkaa 5 eli selkeitä, hyvin tunnistettavia ihmishahmoja piirsivät 3 -vuotiaista 6 %, 4 -vuotiaista 23 % ja 5 -vuotiaista 75 %. ($N = 114$) (Kuvio 4)

KUVIO 4. Omakuvan jakautuminen eri luokkiin piirtäjän iän mukaan (%)

14.1.2 Pään muoto

Pään muotoa arvioitiin seuraavien viiden luokan mukaan

0 = avonainen kaari tai epämääräinen / sutattu soikio

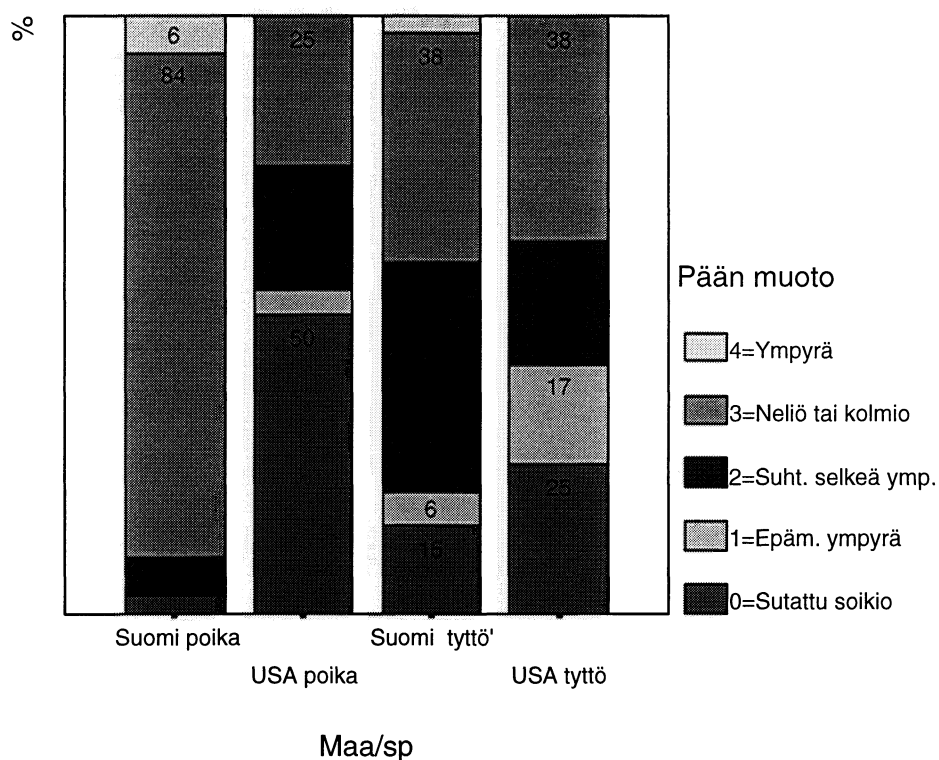
1 = muodoltaan epämääräisiä ympyröitä

2 = suhteellisen selkeä ympyrä

3 = neliö tai kolmio

4 = ympyrä

Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys ihmispiirroksen pään muotoon ($p=.00$). Suurin osa piirroksista asettui luokkaan 3 eli ihmispiirrosten pää oli piirretty neliön tai kolmion muotoiseksi. Eniten luokkaa 3 piirsivät suomalaiset pojat (84 %) ja suomalaiset tytöt sekä yhdysvaltalaiset tytöt (38 %). Yhdysvaltalalaisten poikien piirroksista 50 % asettui luokkaan 0 ja 25 % luokkaan 3. (N = 114) (Kuvio 5)

KUVIO 5. Ihmispiirroksissa ilmenevän pään muodon jakautuminen eri luokkiin kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

14.1.3 Silmien muoto

Silmien muotoa arvioitiin seuraavien viiden luokan mukaan

0 = ei silmiä

1 = piste tai viiva tai pieni ympyrä, joka on väritetty

2 = sutattu ympyrä

3 = suhteellisen selkeä ympyrä

4 = ympyrä, jossa on pupilli, tai ympyrä, jossa on ripset

Sukupuolella ja kansallisuudella oli yhteyttä ihmispiirroksissa esiintyvien silmien muotoon ($p = .01$). Luokkaa 0 eli ei lainkaan silmiä piirsivät eniten yhdysvaltalaiset pojat (54 %) ja tytöt (33 %). Vastaavat osuudet suomalaisten lasten piirroksissa olivat pojat (9 %) ja tytöt (17 %). Luokkaa 3 eli suhteellisen selkeän ympyrän muotoiset silmät piirsivät piirroksiinsa 40 % suomalaisista pojista ja 23 % suomalaisista tytöistä. Vastaavat osuudet olivat yhdysvaltalaisien lasten piirroksissa 21 % ja 12 %. ($N = 114$)

14.1.4 Nenän muoto

Nenän muotoa arvioitiin seuraavien kuuden luokan mukaan

- 0 = ei nenää
- 1 = suhteellisen selkeä ympyrä
- 2 = sutattu ympyrä
- 3 = - | vaakasuora tai pysty viiva
- 4 = $\wedge \vee \cap$ avoin kolmio tai kaari
- 5 = •• pisteet tai pisteet ympyrän sisällä

Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella ei ollut juuri lainkaan yhteyttä ihmispiirroksessa esiintyvään nenän muotoon. Suurimmassa osassa ihmispiirroksissa ei ollut nenää (luokka 0). Eniten ilman nenää piirsivät yhdysvaltalaiset pojat (75 %) ja suomalaiset tytöt (56 %). (N = 114)

14.1.5 Suun muoto

Suun muotoa arvioitiin seuraavien viiden luokan mukaan

0 = ei suuta

1 = - ~ vaakaviiva tai aaltoileva vaakaviiva

2 = ☺ hymyilevä suu

3 = ○ soikio

4 = ☺ ☹ soikio tai hymyilevä suu, joka voi olla myös väritetty

Sukupuolella ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys suun muodon piirtämiselle ($p = .00$). Eniten luokkaa 0 (ei suuta) piirsivät yhdysvaltalaiset pojat (62 %) ja tytöt (46 %). Eniten luokkaa 2 eli hymyilevä suu piirsivät suomalaiset pojat (42 %) ja tytöt (32 %).

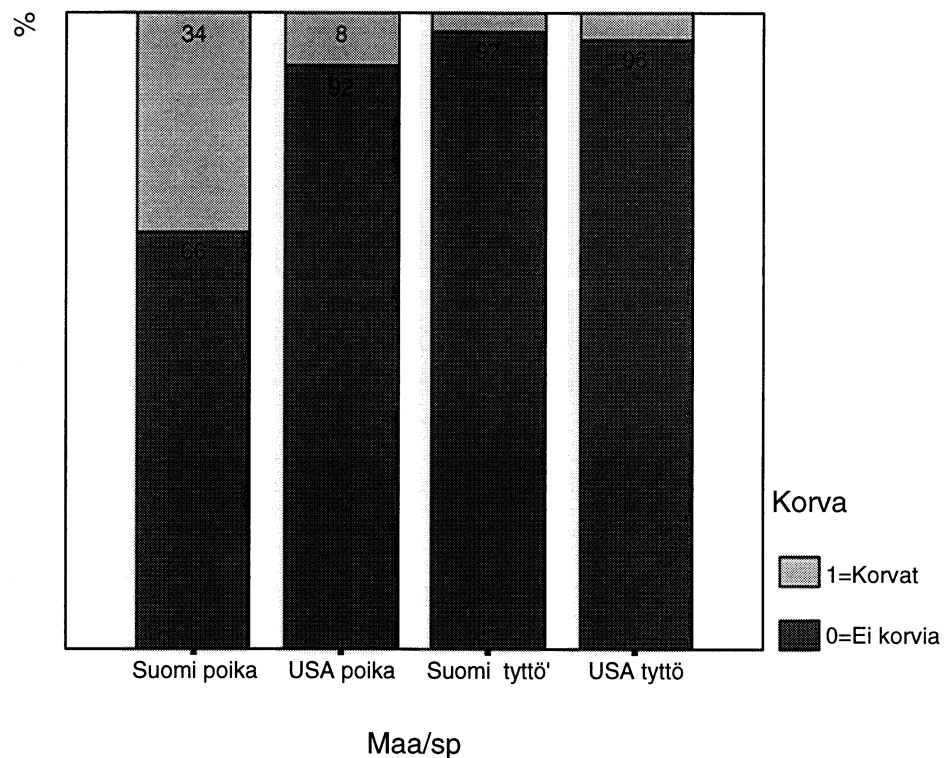
(N = 114)

14.1.6 Korvien muoto

Arvioinnissa käytettiin kahta eri luokkaa

0 = ei korvia 1 = korvat

Sukupuolen ja kansallisuuden yhteys korvien ilmenemiseen ihmispiirroksissa oli erittäin merkitsevä ($p=.00$). Luokkaan 0 eli ei korvia piirsivät eniten suomalaiset tytöt (97 %) ja yhdysvaltalaiset tytöt (96 %). Yhdysvaltalaisista pojista luokkaan 0 piirsi 92 % ja suomalaisista pojista 66 %. (N = 114) (Kuvio 6)

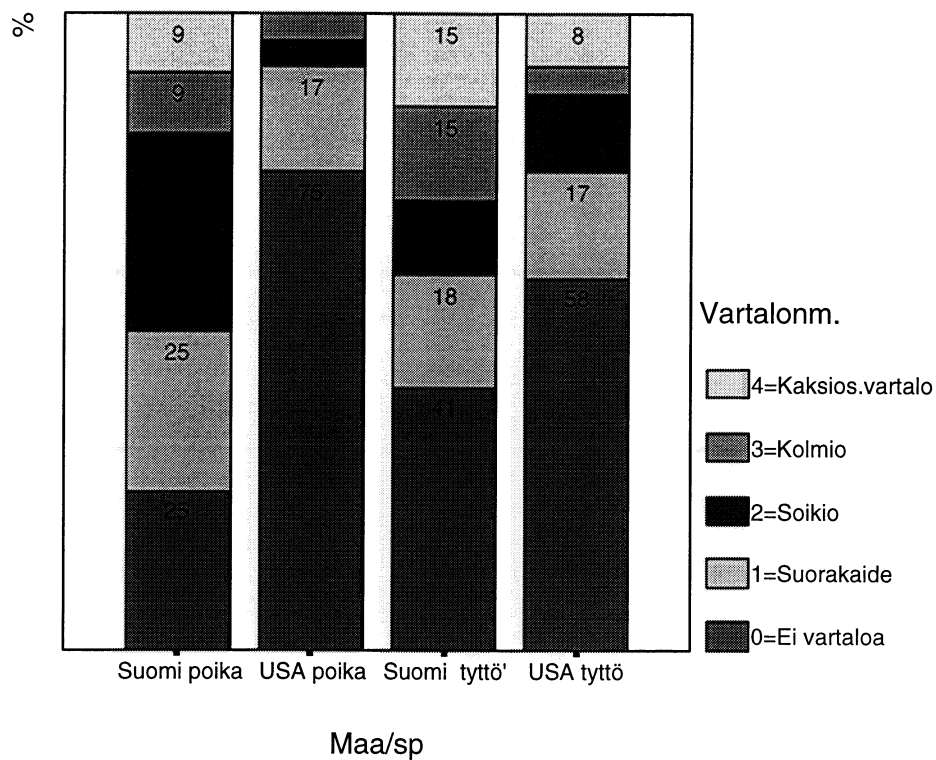
KUVIO 6. Korvien ilmeneminen ihmispiirroksissa kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

14.1.7 Vartalon muoto

Piirustuksissa ilmenevän vartalon muoto luokiteltiin kuuluvaksi johonkin viidestä luokasta.

- 0 = ei vartaloa
- 1 = avonainen tai suljettu suorakaide
- 2 = soikio
- 3 = kolmio, joka voi olla keskeltä jaettu
- 4 = kaksiosainen vartalo

Piirtäjän sukupuolen ja kansallisuuden yhteys ihmispiirroksen vartalonmuotoon on melko merkitsevä ($p=0.03$). Suurin osa piirroksista asettui luokkaan 0 eli piirroksessa ei esiinny vartaloa lainkaan. Eniten luokkaa 0 piirsivät yhdysvaltalaiset pojat (75 %) ja yhdysvaltalaiset tytöt (58 %). Myös suomalaisten tyttöjen piirroksista suurin osa asettui luokkaan 0 (41 %). Eniten luokkaa 2 piirsivät suomalaiset pojat (31 %). (N = 114) (Kuvio 7)

KUVIO 7. Vartalon muodon ilmeneminen ihmispiirroksissa kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

14.1.8 Käsien muoto

Piirroksissa ilmenevien käsien muoto arvioitiin viiden luokan mukaan

0 = ei käsiä

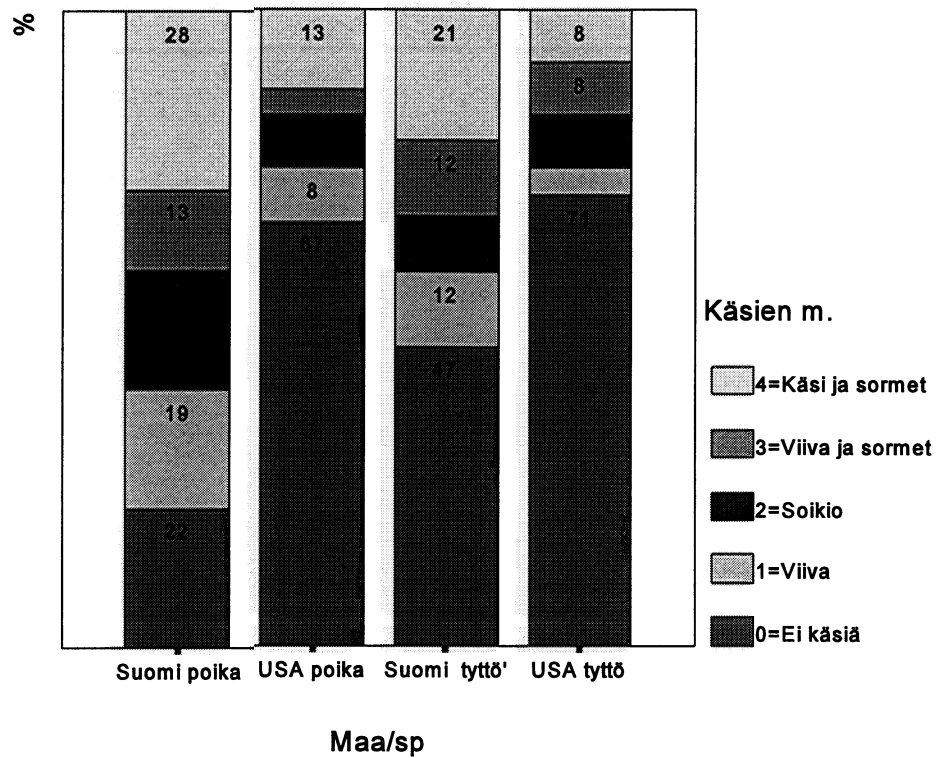
1 = viiva

2 = suorakaide tai soikio, josta yläosa on auki

3 = viiva, jossa on sormia

4 = käsi, jossa on sormia

Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella ei ollut merkitsevää yhteyttä ihmispiirroksen käsi-
en muotoon. Suurin osa lapsista piirsi kädet luokkaan 0 eli ihmispiirroksessa ei esiinny käsiä
lainkaan. Eniten luokkaa 0 piirsivät yhdysvaltalaiset tytöt (71 %) ja yhdysvaltalaiset pojat
(67 %). Suomalaisten tyttöjen piirrosten kädet asettuivat myös luokkaan 0 (47 %) Suoma-
laisten poikien piirroksista suurin osa asettui luokkaan 4 (28 %). (N = 114) (Kuvio 8)

KUVIO 8. Käsien muodon ilmeneminen ihmispiirroksissa kansallisuuden ja sukupuolen mu-
kaan (%)

14.1.9 Käsien liittyminen oikein vartaloon

Arvioinnissa käytettiin kahta luokkaa

0 = ei liity oikein 1 = liittyy oikein

Sukupuolella ja kansallisuudella ei ollut yhteyttä siihen, liittyivätkö kädet oikein vartaloon lasten ihmispiirroksissa. Iällä ja käsien liittymisellä oikein vartaloon oli erittäin merkitsevä yhteys ($p = .00$). 3 -vuotiaista 89 %, 4 -vuotiaista 70 % ja 5 -vuotiaista 33 % piirsivät kädet luokkaan 0 eli kädet eivät liittyneet oikein vartaloon. (N = 114)

14.1.10 Jalkojen muoto

Arvioinnissa käytettiin viittä eri luokkaa

0 = ei jalkoja

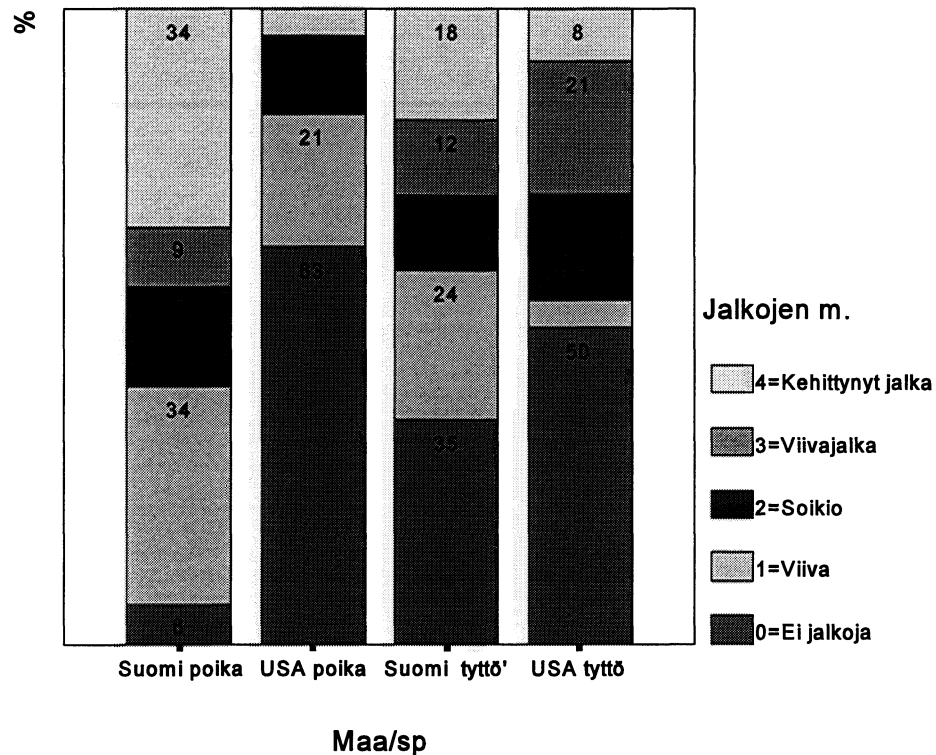
1 = | viiva

2 = U U avonainen soikio tai avonainen suorakaide

3 = d A L viivajalka, jossa erimuotoisia jalkateriä tai "varpaita"

4 = b B lw kehittyneempi jalka, jossa jalkaterä tai varpaat

Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys jalkojen piirtämiseen ihmispiirroksessa ($p=.00$). Suurin osa piirroksista asettui luokkaan 0 eli ihmispiirroksessa ei esiinny jalkoja lainkaan. Eniten luokkaa 0 piirsivät yhdysvaltalaiset pojat (63 %) ja tytöt (50 %). Suomalaisten tyttöjen piirroksista luokkaa 0 (ei jalkoja) oli 35 %. Eniten luokkaa 1 (viiva) ja 4 (kehittyneempi jalka) piirsivät suomalaiset pojat (34 %). (N = 114) (Kuvio 9)

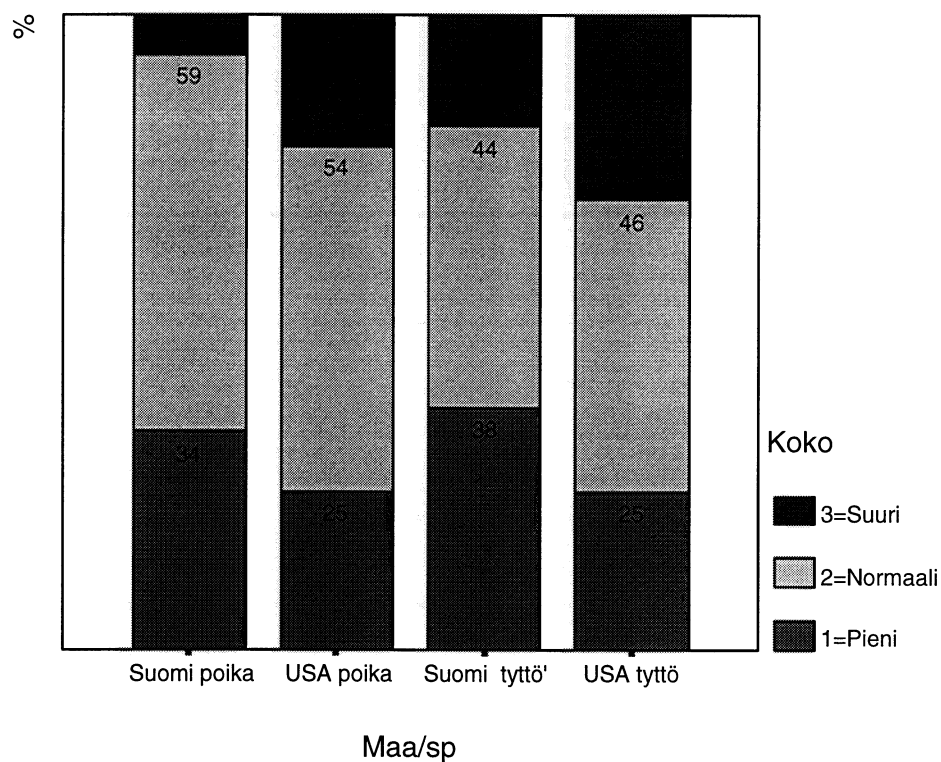
KUVIO 9. Jalkojen muodon ilmeneminen ihmispiirroksissa kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

14.1.11 Piirrosten suhteellinen koko

Piirrokset luokiteltiin kokonsa perusteella kolmeen luokkaan

1 = pieni 2 = normaali 3 = suuri

Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella ei ollut tilastollista yhteyttä ihmispiirroksen suhteelliseen kokoon. Suurin osa lasten piirtämistä ihmispiirroksista asettuivat luokkaan 2 eli normaalin kokoisiin piirroksiin. Eniten luokkaa 2 piirsivät suomalaiset pojat (59 %). Vastava luku yhdysvaltalaisilla pojilla oli 54 %. Myös tyttöjen ihmispiirroksista asettui luokkaan 2 (suomalaiset tytöt 44 % ja yhdysvaltalaiset tytöt 46 %). (N = 114) (Kuvio 10)

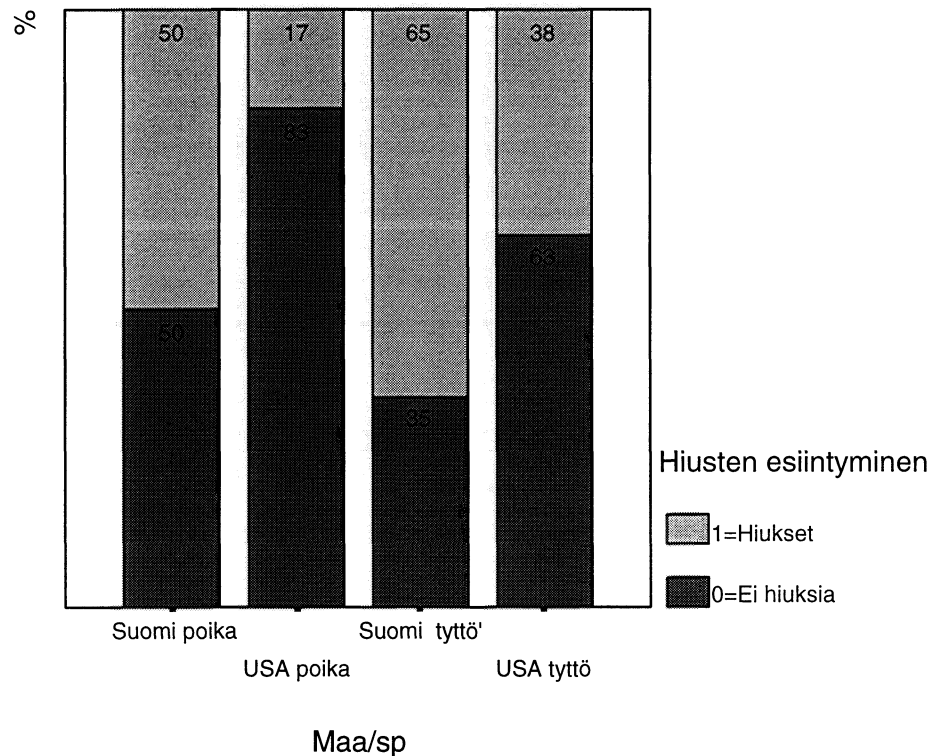
KUVIO 10. Ihmispiirrosten koon jakautuminen kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

14.1.12 Hiuksien ilmeneminen

Se, ilmenikö lasten ihmispiirroksissa hiuksia luokiteltiin kahteen luokkaan

0 = ei hiuksia 1 = hiukset

Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella oli selvästi yhteyttä siihen ilmenikö ihmispiirroksissa hiukset vai ei ($p = .00$). Yhdysvaltalaisista pojista 83 % ei piirtänyt ihmispiirroksensa hiuksia. Suomalaisten poikien vastaava luku oli 50 %. Suomalaisista tytöistä 65 % piirsi ihmispiirroksensa hiukset kun taas yhdysvaltalaisista tytöistä vain 38 % piirsi hiukset piirroksensa. ($N = 114$) (Kuvio 11)

KUVIO 11. Hiuksien esiintyminen ihmispiirroksissa kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

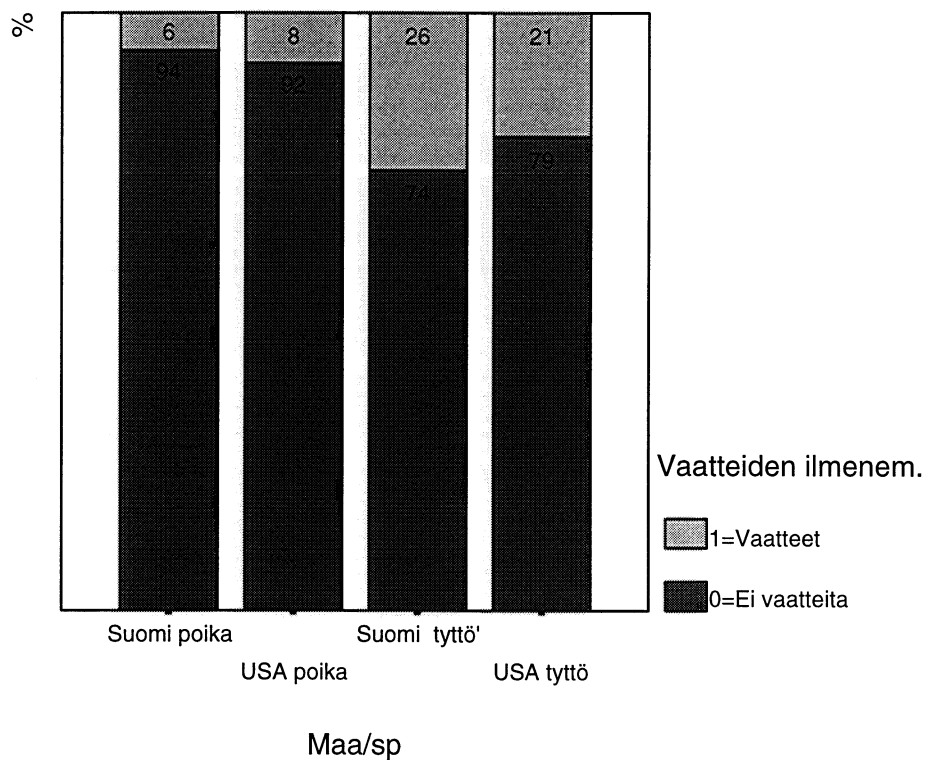
14.1.13 Vaatteiden ilmeneminen

Se, ilmenikö piirroksissa vaatetus luokiteltiin kahteen eri luokkaan

0 = ei vaatteita

1 = vaatteet

Piirtäjän sukupuolella tai kansallisuudella ei ollut merkitsevää yhteyttä siihen olivatko lapset piirtäneet ihmispiirroksiinsa vaatetuksen vai ei. Suurin osa ihmispiirroksista oli piirretty ilman vaatetusta. Eniten ihmispiirroksia ilman vaatetusta olivat piirtäneet suomalaiset pojat (94 %) ja seuraavaksi eniten yhdysvaltalaiset pojat (92 %). Yhdysvaltalaisen tyttöjen piirtämissä ihmispiirroksissa 79 %:lla ja suomalaisten tyttöjen ihmispiirroksissa 74 %:lla ei ollut vaatetusta. (N=114) (Kuvio 12)

KUVIO 12. Vaatteiden ilmeneminen ihmispiirroksissa kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

13.1.14 Hahmon sukupuolen ilmeneminen piirroksissa

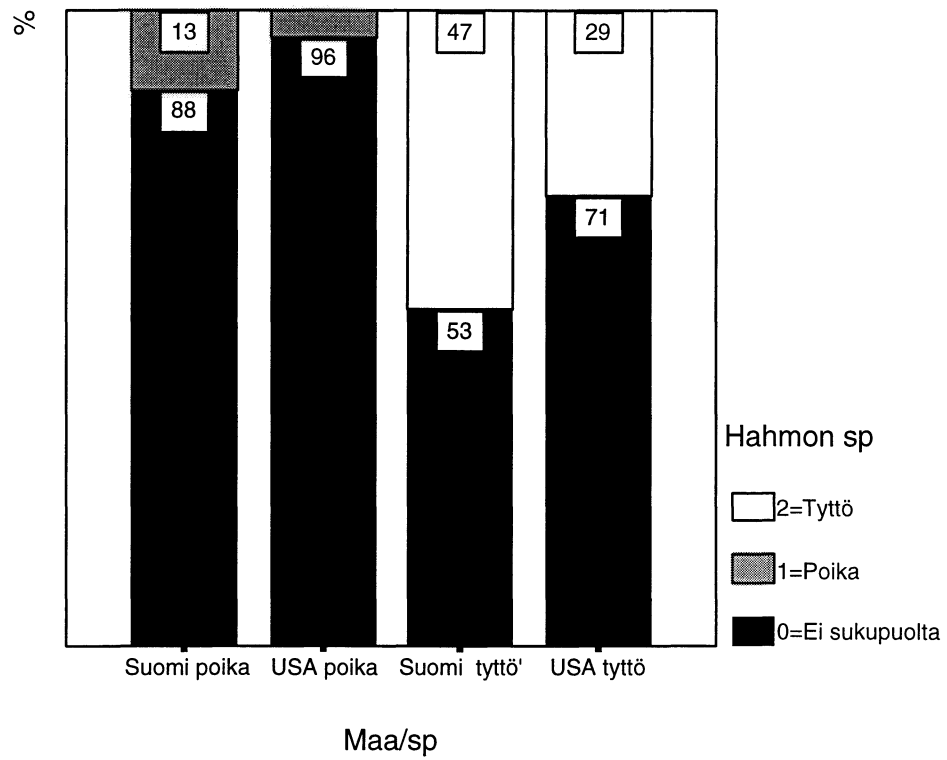
Piirroksissa mahdollisesti ilmenevä hahmon sukupuoli luokiteltiin seuraavasti

0 = ei sukupuolta erotettavissa

1 = poika

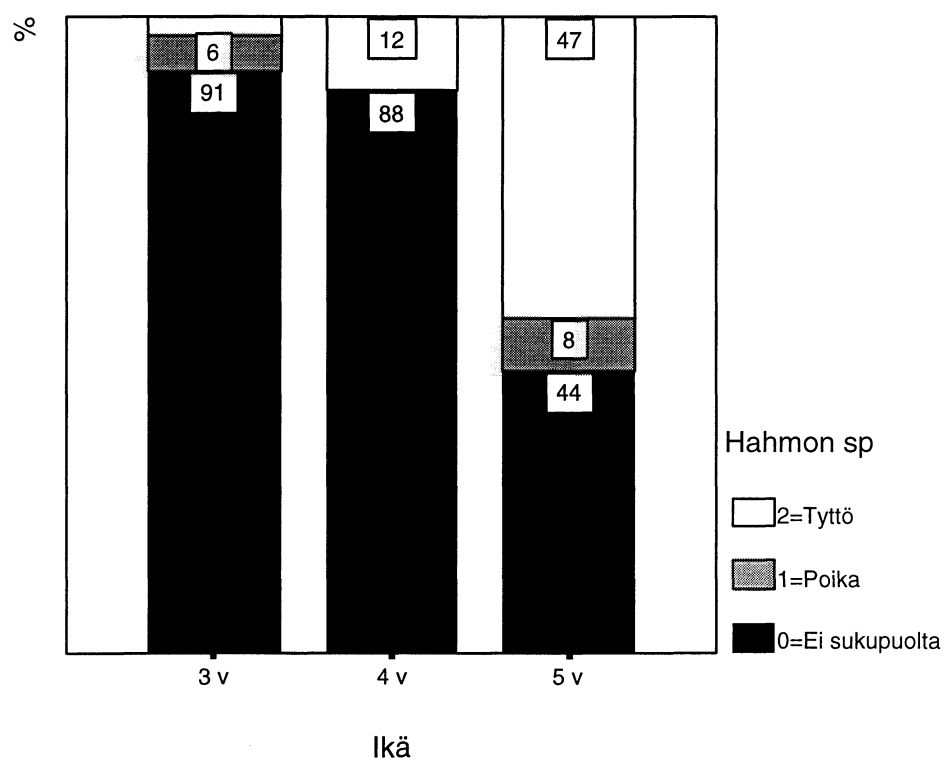
2 = tyttö

Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys ($p=.00$) siihen, ilmenikö ihmispiirroksista hahmon sukupuoli. Eniten ihmispiirroksia asettui luokkaan 0 eli piirroksista ei voitu erottaa hahmon sukupuolta. Pojat piirsivät enemmän luokkaan 0 kuin tytöt. Yhdysvaltalaisista pojista luokkaa 0 piirsi 96 % ja yhdysvaltalaisista tytöistä 71 %. Vastaavat luvut suomalaislasten piirroksissa olivat pojat 88 % ja tytöt 53 %. Hahmon sukupuolen ilmenemisellä ja piirtäjän kansallisuudella ei ollut yhteyttä. (N=114) (Kuvio 13)

KUVIO 13. Ihmispirroksen hahmon sukupuoli piirtäjän kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

Ihmispiirroksen hahmon sukupuolen ja piirtäjän iän välillä oli erittäin merkitsevä yhteys ($p = .00$). Luokkaan 0 (ei sukupuolta erotettavissa) piirsi 3 -vuotiaista 91 %, 4 -vuotiaista 88 % ja 5 -vuotiaista 44 %. Hahmon sukupuolen ja piirtäjän sukupuolen yhteys oli erittäin merkitsevä ($p = .00$) siten, että tyttöjen (40 %) piirroksista oli useammin erotettavissa hahmon sukupuoli kuin poikien (9 %) piirroksista. (N = 114) (Kuvio 14)

KUVIO 14. Ihmispiirroksen hahmon sukupuoli piirtäjän iän mukaan (%)

14.1.15 Piirrosten motorinen kontrolli

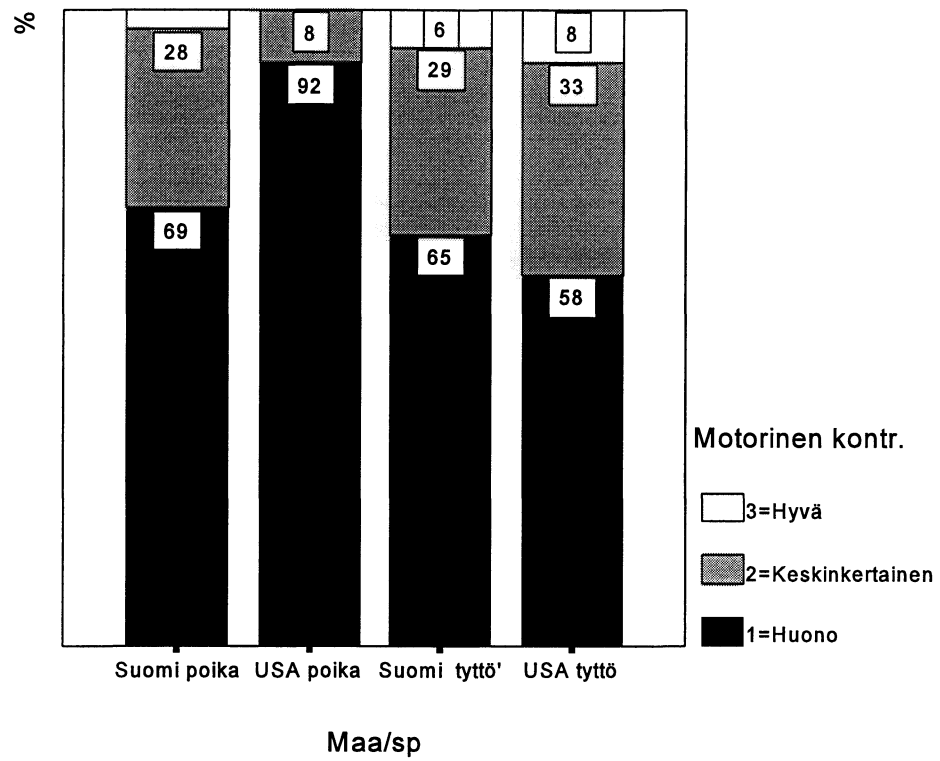
Piirrokset jaettiin piirtämisen motorisen kontrollin perusteella kolmeen luokkaan.

1 = heikko; viivat katkeilevat ja ovat epävarmoja, monia pieniä tai muutamia suuria epäsäännöllisyyksiä

2 = keskinkertainen; yksi iso tai muutama pieni epäsäännöllisyys

3 = hyvä; viivat yhtenäisiä ja hallittuja, ei tarkoituksetonta epäsäännöllisyyttä, raajat symmetriset koon ja muodon suhteen

Piirtäjän sukupuolella ja kansallisuudella ei todettu olevan merkitsevää yhteyttä piirtämisen motoriseen kontrolliin. Suurin osa ihmispiirroksista asettui luokkaan 1 (n = 80). Eniten luokkaa 1 piirsivät yhdysvaltalaiset pojat (92 %) ja suomalaiset pojat (69 %). Suomalaisista tytöistä piirsi luokkaa 1 65 % ja yhdysvaltalaisista tytöistä 58 %. Eniten luokkaa 2 ja 3 (n = 34) piirsivät yhdysvaltalaiset tytöt (41 %) ja suomalaiset tytöt (35 %). (N=114) (Kuvio 15)

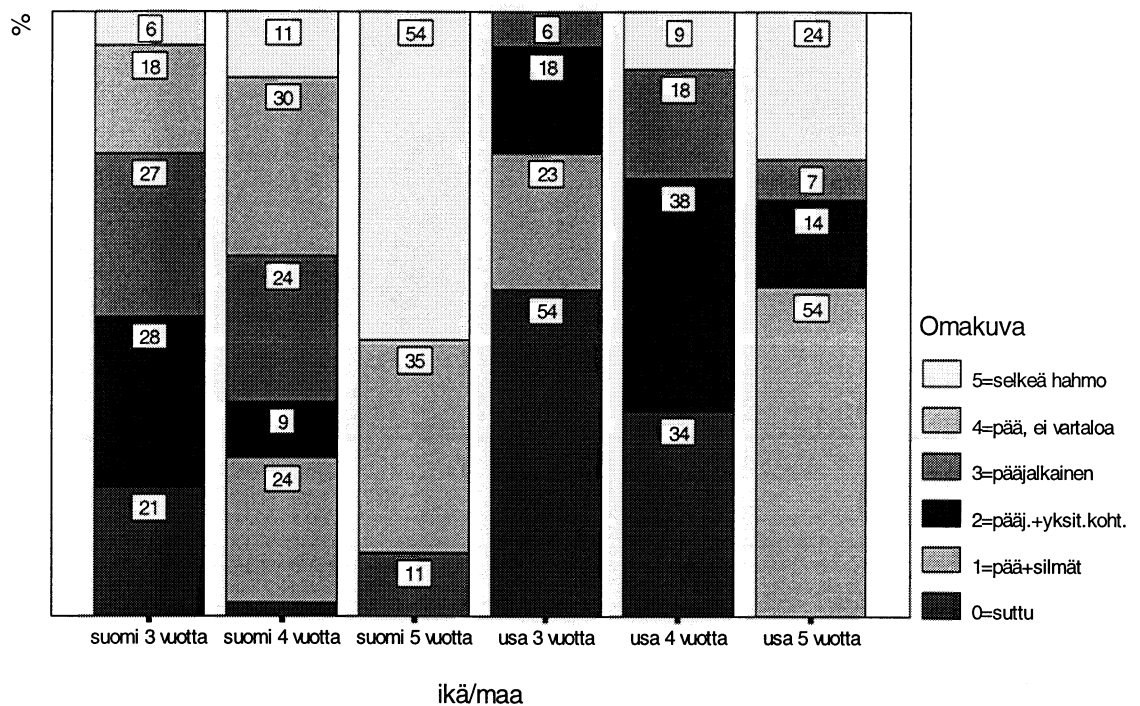

KUVIO 15. Ihmispirrosten motorinen kontrolli kansallisuuden ja sukupuolen mukaan (%)

14.2 Omakuvan piirtäminen iän ja kansallisuuden mukaan

14.2.1 Omakuva

Piirtäjään iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys siihen miten omakuva piirrettiin ($p=.00$). Suurin osa 3 -vuotiaista suomalaisista piirsi omakuvan luokkaan 2 eli pääjalkaisen, 4 -vuotiaat piirsivät eniten luokkaan 4 eli pään ilman vartaloa ja 5 -vuotiaat piirsivät eniten luokkaan 5 eli selkeän ihmishahmon. Suurin osa 3 -vuotiaista yhdysvaltalaisista piirsi omakuvan luokkaan 0 eli ei selvää ihmishahmoa, 4 -vuotiaat piirsivät eniten luokkaan 2 eli pääjalkaisen ja 5 -vuotiaat piirsivät eniten luokkaan 1 eli pään jossa on silmät. (N=114) (Kuvio 16)

KUVIO 16. Omakuvan jakautuminen eri luokkiin ihmispiirroksissa kansallisuuden ja iän mukaan (%)

14.2.2 Pään muoto

Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys ihmispiirroksen pään muotoon ($p=.00$). Suomalaislapsista suurin osa piirsi ihmispiirroksen pään neliön tai kolmion muotoon (luokka 3). Kolmevuotiaista luokkaan kolme piirsi 39 %, 4 -vuotiaista 54 % ja 5 -vuotiaista 83 %. Yhdysvaltalaiset 3- ja 4 -vuotiaat lapset piirsivät eniten luokkaan 0 (epämääräinen soikio); 3 -vuotiaista 65 % ja 4 -vuotiaista 37 %. Viisivuotiaista suurin osa (75 %) piirsi ihmishahmon luokkaan 3. (N=114)

14.2.3 Silmien muoto

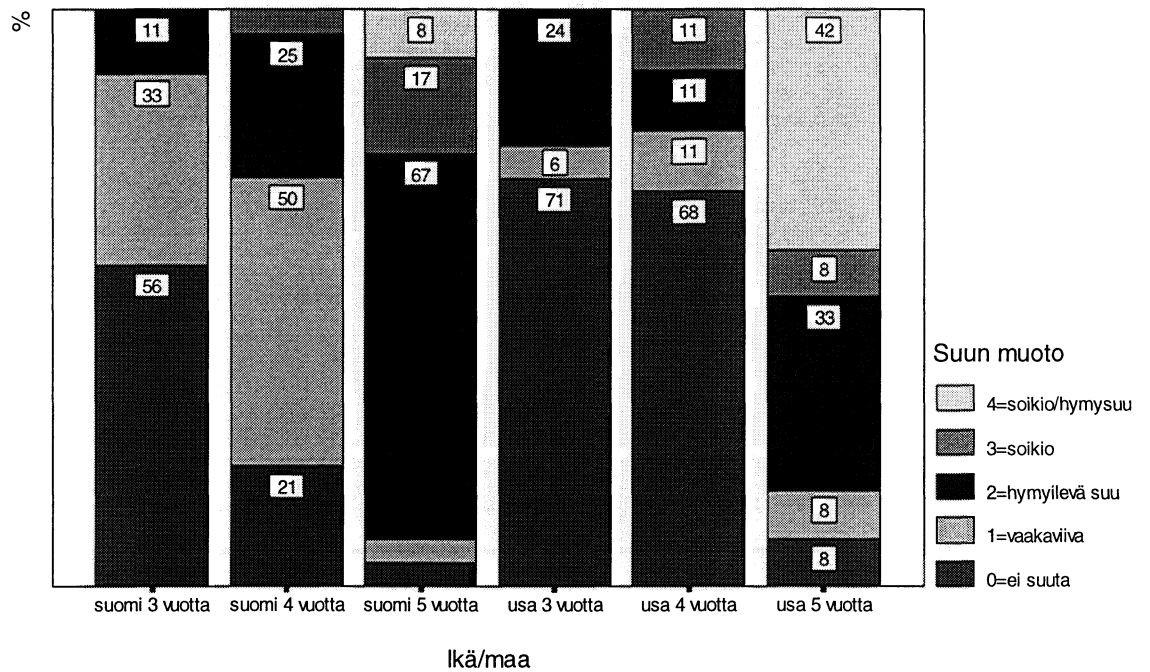
Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys ihmispiirroksissa esiintyvien silmien muotoon ($p=.00$). Suurin osa 3 -vuotiaista suomalaislapsista ei piirtänyt ihmispiirroksensa silmiä lainkaan (33 %). Neljävuotiaiden lasten piirroksissa silmät oli piirretty useimmiten luokkaan 3 (selkeä ympyrä) (46 %). Viisivuotiaista 38 % piirsi ihmispiirroksen silmät luokkaan 2 (sutattu ympyrä). Kolme -ja neljävuotiaista yhdysvaltalaisista lapsista suurin osa ei piirtänyt lainkaan silmiä ihmispiirroksensa (3 -vuotiaat 71 % ja 4 -vuotiaat 47 %). Viisivuotiaiden piirroksissa silmät olivat useimmiten piirretty luokkiin 2 (sutattu ympyrä) ja 4 (ympyrä, jossa pupilli tai ripset). (N=114)

14.2.4 Nenän muoto

Iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys ihmispiirroksissa esiintyvän nenän muotoon ($p=.00$). Suurin osa 3- ja 4 -vuotiaista suomalaislapsista ei piirtänyt nenää ihmispiirroksensa (3 -vuotiaat 72 % ja 4 -vuotiaat 67 %). Viisivuotiaista 33 % piirsi nenän luokkaan 4 eli avoin kolmio tai kaari. Yhdysvaltalaiset 3- ja 4 -vuotiaat eivät myöskään piirtäneet nenää ihmispiirroksiinsa (3 -vuotiaat 82 % ja 4 -vuotiaat 74 %). 58 % 5 -vuotiaista yhdysvaltalaislapsista piirsi ihmispiirroksensa nenän luokkaan 2 eli sutattu ympyrä. (N=114)

14.2.5 Suun muoto

Iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys ihmispiirroksissa esiintyvään suun muotoon ($p=.00$). Suomalaisista 3 -vuotiaista lapsista 56 % ei piirtänyt lainkaan suuta ihmispiirroksensa. Suurin osa 4 -vuotiaista (50 %) piirsi ihmispiirroksen suun luokkaan 1 (aaltoileva vaakaviiva). Suurin osa 5 -vuotiaista (67 %) suomalaislapsista piirsi hymyilevän suun (luokka 2) ihmispiirroksensa. Yhdysvaltalaisista 3 -vuotiaista lapsista 71 % ja 4 -vuotiaista 68 % ei piirtänyt suuta ihmispiirroksensa. Suurin osa yhdysvaltalaisista 5 -vuotiaista (42 %) piirsi suun luokkaan 4 (soikio tai hymyilevä suu). (N=114) (Kuvio 17)

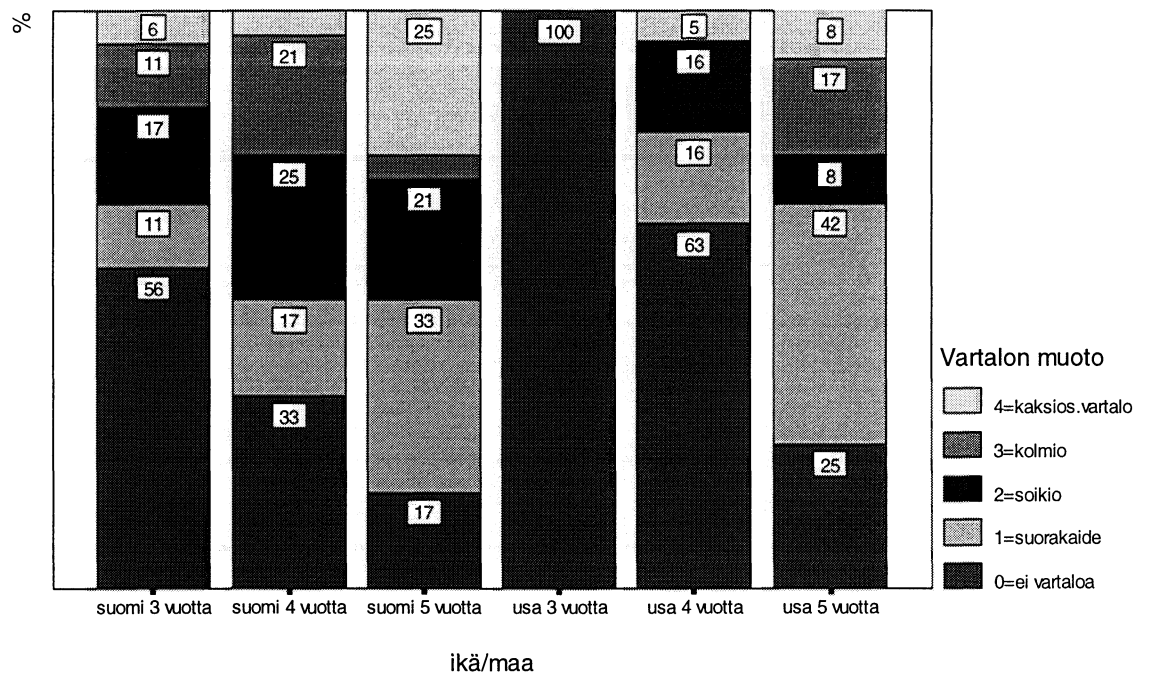
KUVIO 17. Suun muodon ilmeneminen ihmispiirroksissa iän ja kansallisuuden mukaan (%)

14.2.6 Korvien muoto

Iällä ja kansallisuudella ei ollut yhteyttä korvien ilmenemiseen ihmispiirroksissa. Kaikissa ikäryhmissä suurin osa lapsista jätti korvat piirtämättä. Suomalaisista 3 -vuotiaista 17 %, 4 -vuotiaista 21 % ja 5 -vuotiaista 17 % piirsi ihmispiirroksensa korvat. Yhdysvaltalaisista 3 -vuotiaista ei kukaan piirtänyt korvia. Neljävuotiaista 5 % ja 5 -vuotiaista 17 % piirsi korvat ihmispiirroksensa. (N=114)

14.2.7 Vartalon muoto

Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys ihmispiirroksen vartalon muotoon ($p=.00$). Suurin osa suomalaisista ja yhdysvaltalaisista 3 - ja 4 -vuotiaista piirsivät ihmispiirroksensa ilman vartaloa (luokka 0) (suomalaiset 3 -vuotiaat 56 % ja 4 -vuotiaat 33 %, yhdysvaltalaiset 3 -vuotiaat 100 % ja 4 -vuotiaat 63 %). Suomalaiset 5 -vuotiaat piirsivät ihmispiirroksensa vartalon useimmiten luokkaan 1 eli avonainen tai suljettu suorakaide. Myös yhdysvaltalaiset 5 -vuotiaat piirsivät eniten luokkaan 1 (42 %). (N=114) (Kuvio 17)

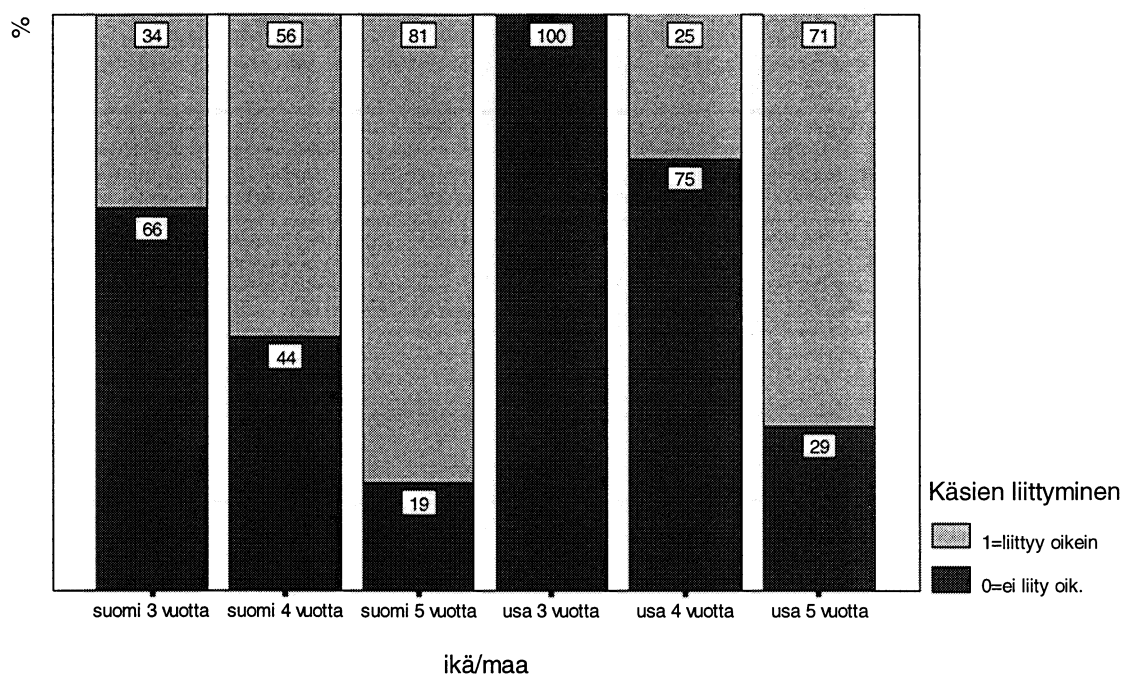
KUVIO 17. Vartalon muodon ilmeneminen iän ja kansallisuuden mukaan (%)

14.2.8 Käsien muoto

Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys ihmispiirroksen käsien muotoon ($p=.00$). Suurin osa suomalaisista 3 - ja 4 -vuotiaista lapsista ei piirtänyt lainkaan käsiä ihmispiirroksensa (3 -vuotiaat 67 % ja 4 -vuotiaat 38 %). Yli puolet (54 %) suomalaisista 5 -vuotiaista lapsista piirsi ihmispiirroksensa kädet, joissa on sormia (luokka 4). 3 -, 4 - ja 5 -vuotiaat yhdysvaltalaiset lapset piirsivät suurimmaksi osaksi ihmispiirroksensa ilman käsiä (3 -v. 88 %, 4 -v. 68 % ja 5 -v. 42 %). (N=114)

14.2.9 Käsien liittyminen oikein vartaloon

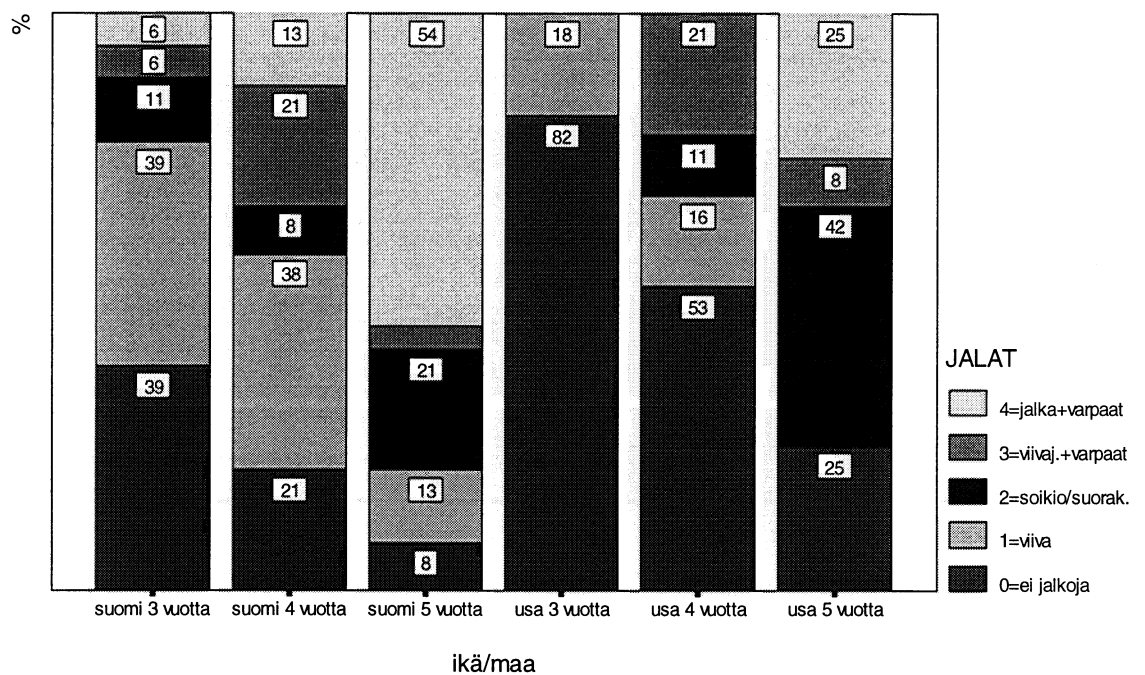
Piirtäjän ikä ja kansallisuus olivat merkitseviä tekijöitä tarkasteltaessa liittyvätkö kädet oikein vartaloon lasten ihmispiirroksissa ($p=.00$). Suomalaisista 3 -vuotiaista 66 % ja 4 -vuotiaista 44 % ja 5 -vuotiaista 19 % ei osannut liittää käsiä oikein piirtämäänsä ihmispiirrokseseen. Yhdysvaltalaisista 3 -vuotiaista lapsista ei kukaan osannut liittää käsiä oikein ihmispiirroksensa. 4 -vuotiaista 75 % ja 5 -vuotiaista 29 % piirsi kädet väärään kohtaan ihmispiirroksensa. (N=114) (Kuvio 18)

KUVIO 18. Käsien liittyminen vartaloon iän ja kansallisuuden mukaan (%)

14.2.10 Jalkojen muoto

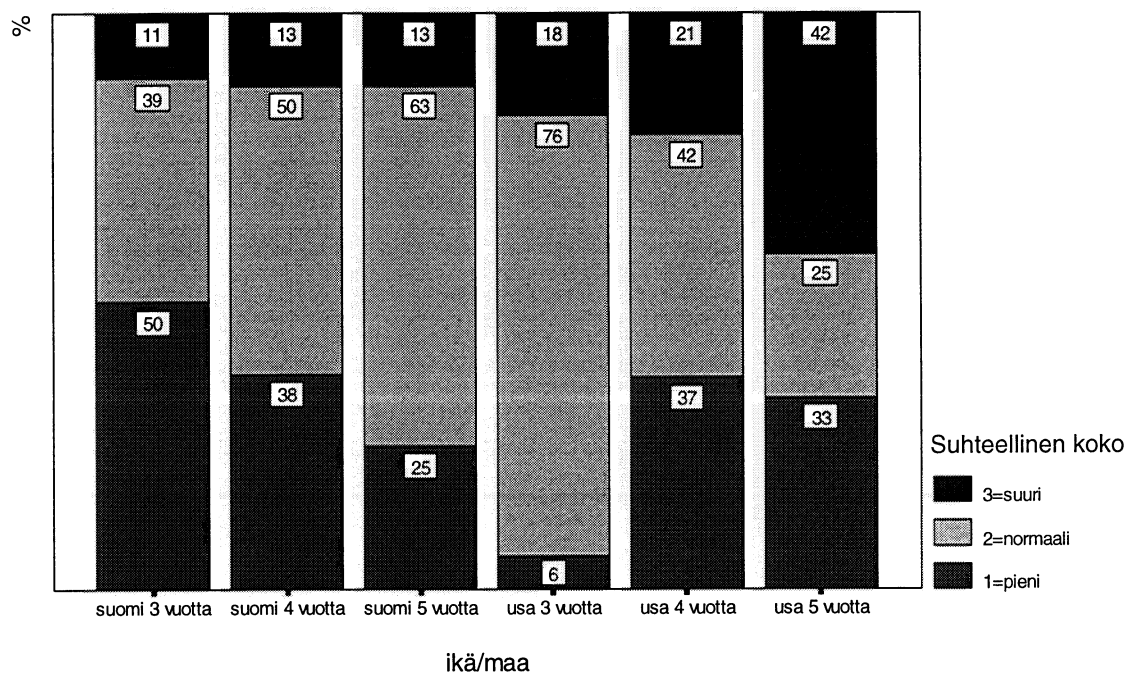
Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys jalkojen piirtämiseen ihmispiirroksessa ($p=.00$). Suomalaisista 3 -vuotiaista 39 % ei piirtänyt jalkoja ihmispiirroksensa. Suurimmassa osassa (38 %) 4 -vuotiaiden suomalaisten piirroksissa jalat piirrettiin luokkaan 1 (viivajalka). Viisivuotiaat piirsivät eniten luokkaan 4 (jalat, jossa jalkaterä tai varpaat) (54 %). Lähes kaikki (82 %) 3 -vuotiaat yhdysvaltalaiset jättivät jalat piirtämättä ihmispiirroksensa. Yli puolet (53 %) 4 -vuotiaista ei piirtänyt lainkaan jalkoja. Suurin osa (42 %) 5 -vuotiaista yhdysvaltalaisista lapsista piirsi ihmispiirroksensa jalat soikion tai suorakaiteen muotoon. (N=114) (Kuvio 19)

KUVIO 19. Jalkojen muodon ilmeneminen ihmispiirroksissa iän ja kansallisuuden mukaan (%)

14.2.11. Piirrosten suhteellinen koko

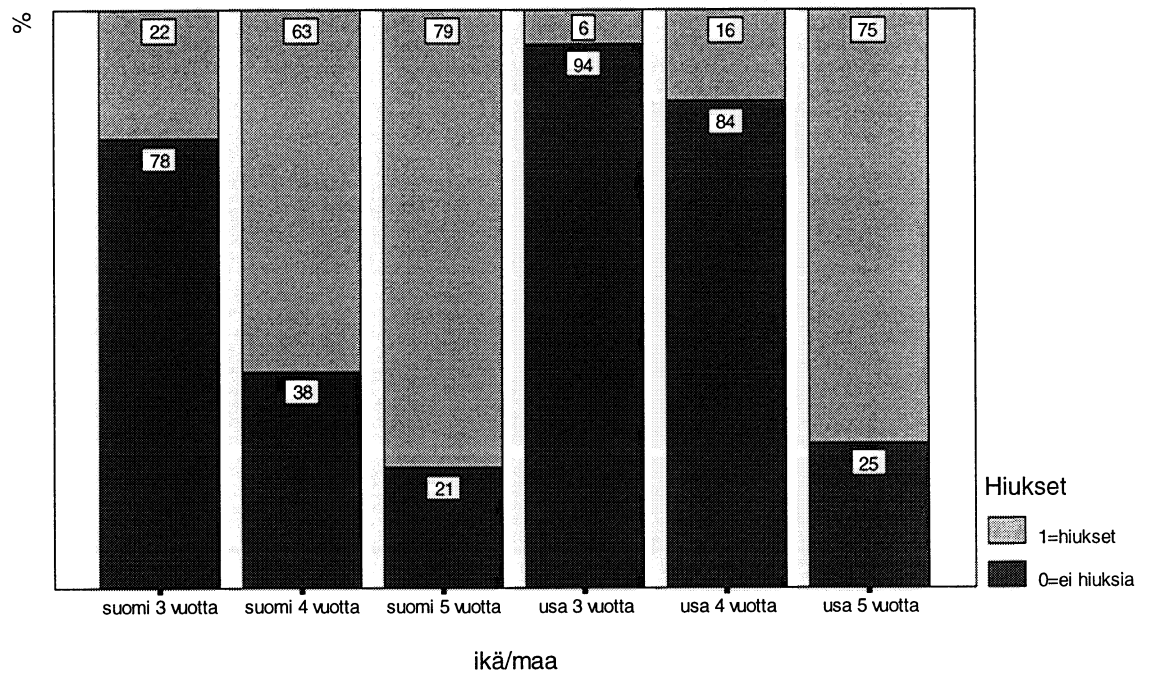
Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli merkitsevä yhteys lasten piirtämien ihmispiirrosten suhteelliseen kokoon ($p=.05$). Piirrokset jaettiin ihmispiirroksen koon mukaan pieniin, normaaleihin ja suuriin kuviin. Puolet 3 -vuotiaista suomalaisista piirsi ihmispiirroksensa luokkaan 1 (pieni piirros). Neljävuotiaista suomalaislapsista puolet piirsi piirroksensa luokkaan 2 (normaalin kokoinen piirros). Suurin osa (63 %) 5 -vuotiaista lapsista piirsi normaalin kokoisen ihmispiirroksen. Yhdysvaltalaiset 3 -ja 4 -vuotiaat lapset piirsivät suurimmaksi osaksi ihmispiirroksensa luokkaan 2. Yhdysvaltalaisista 5 -vuotiaista lapsista 42 % piirsi ihmispiirroksensa luokkaan 3 (suuri piirros). (N=114) (Kuvio 20)

KUVIO 20. Piirrosten suhteellisen koon ilmeneminen ihmispiirroksissa iän ja kansallisuuden mukaan (%)

14.2.12 Hiuksien ilmeneminen

Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli merkitsevä yhteys siihen ilmenikö ihmispiirroksissa hiukset vai ei ($p=.00$). Ihmispiirrokset jaettiin kahteen luokkaan sen mukaan ilmenikö piirroksessa hiukset vai ei. Suomalaisista 3 -vuotiaista suurin osa ei piirtänyt hiuksia ihmispiirrokseensa, 4- ja 5 -vuotiaista suomalaisista suurin osa piirsi ihmishahmolleen hiukset. Lähes kaikki yhdysvaltalaiset 3- ja 4 -vuotiaat eivät piirtäneet ihmishahmolleen hiuksia (3 -vuotiaat 94 %, 4 -vuotiaat 84 %). Viisivuotiaista yhdysvaltalaislapsista kolmasosa piirsi ihmispiirrokseensa hiukset. (N=114) (Kuvio 21).

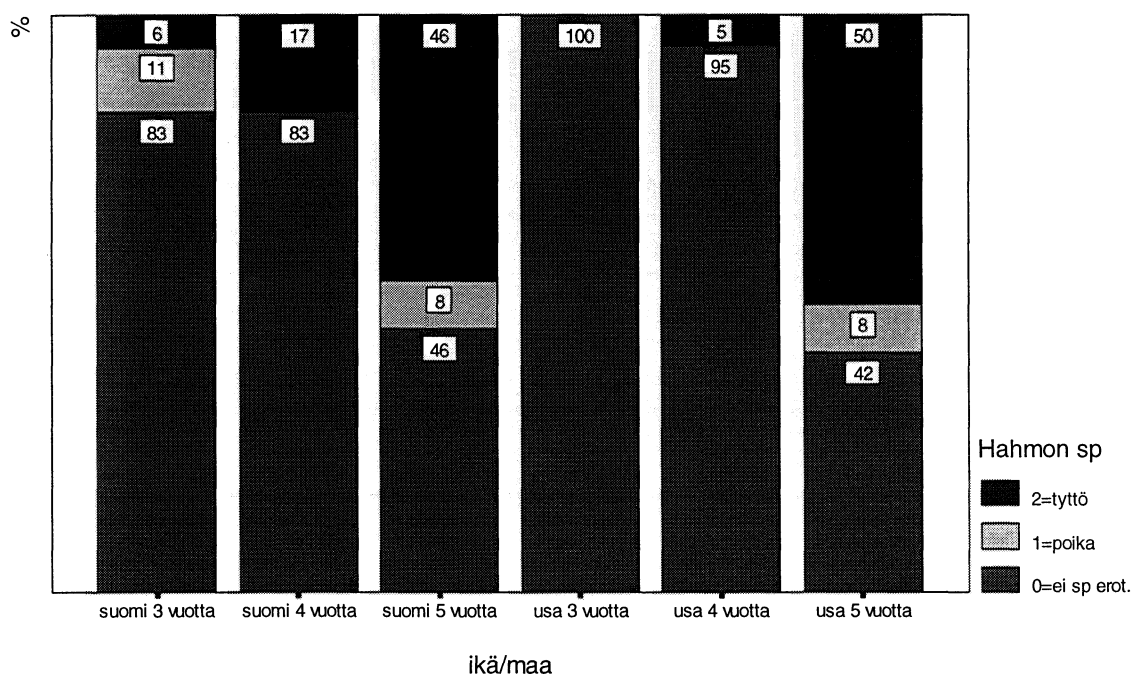
KUVIO 21. Hiuksien ilmeneminen ihmispiirroksissa iän ja kansallisuuden mukaan (%)

14.2.13 Vaatteiden ilmeneminen

Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys siihen ilmenikö ihmispiirroksissa vaatetus ($p=.00$). Se, ilmenikö piirroksissa vaatetus luokiteltiin kahteen eri luokkaan. Kenenkään 3- ja 4 -vuotiaan suomalaislapsen piirroksessa ei ilmennyt vaatetusta. Viisivuotiaista suomalaislapsista lähes puolet (46 %) piirsi vaatteet ihmishahmolleen. Yhdysvaltalaisista 3 -vuotiaista kaikki jättivät vaatetuksen piirtämättä ihmispiirroksensa ja 4 -vuotiaista 95 % ei piirtänyt vaatetusta lainkaan. Viisivuotiaista puolet piirsi ihmishahmolleen vaatteet. (N=114)

14.2.14 Hahmon sukupuolen ilmeneminen piirroksissa

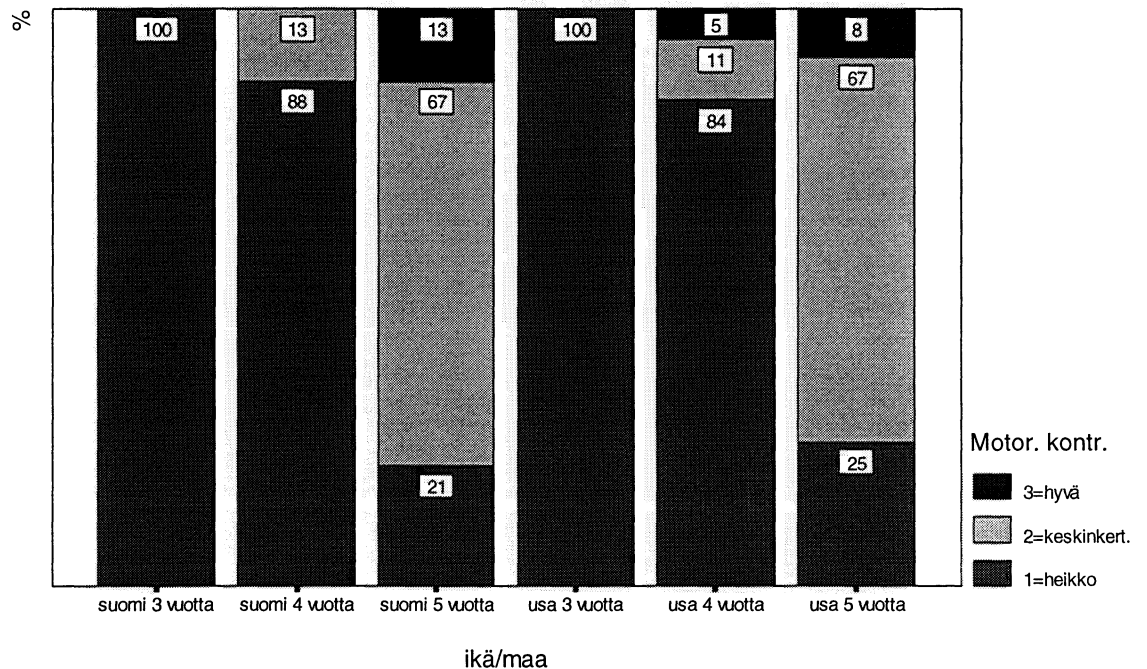
Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys siihen ilmenikö hahmon sukupuoli ihmispiirroksessa ($p=.00$). Piirrokset jaettiin kolmeen luokkaan sen mukaan oliko piirroksista erotettavissa hahmon sukupuoli. Suurimmasta osasta suomalaislasten ja yhdysvaltalaislasten piirroksista ei voitu erottaa hahmon sukupuolta. Selvimmin hahmon sukupuoli oli erotettavissa 5 -vuotiaiden lasten ihmispiirroksissa. (N=114) (Kuvio 22)

KUVIO 22. Hahmon sukupuolen ilmeneminen piirroksissa iän ja kansallisuuden mukaan

14.2.15 Piirrosten motorinen kontrolli

Piirtäjän iällä ja kansallisuudella oli erittäin merkitsevä yhteys piirrosten motoriseen kontrolliin ($p=.00$). Piirrokset jaettiin piirtämisen motorisen kontrollin perusteella kolmeen luokkaan; heikkoon, keskinkertaiseen ja hyvään. Suomalais- ja yhdysvaltalaislapsilla piirrosten motorinen kontrolli parani iän myötä niin, että kaikki 3 -vuotiaat piirsivät motorisesti heikkoja ihmispiirroksia ja 5 -vuotiaista suurin osa piirsi luokkaa 2 eli motorisesti keskinkertaisia piirroksia. (N=114) (Kuvio 23)

KUVIO 23. Ihmispiirrosten motorinen kontrolli iän ja kansallisuuden mukaan (%)

15 POHDINTA

Lähes kaikki tutkimuksemme tulokset voidaan selittää piirtäjien iällä ja iän myötä kehittyvillä hienomotorisilla taidoilla. Sensorisen integraation kehittyessä lapsen hienomotoriikka paranee eli iän karttuessa lapsi pystyy paremmin ilmaisemaan itseään niin toiminnallisesti kuin kuvallisestikin. Piirtäjien iän lisäksi saattaa lasten kulttuuritaustoilla ja lähiympäristön viriketaustalla olla vaikutusta lasten piirroksiin. Olemme pohtineet saamiamme tutkimustuloksia näitä taustoja vasten.

Suomalaisten ja yhdysvaltalaisen 3-5 -vuotiaiden lasten ihmispiirroksissa ilmeni eroja monella osa-alueella. Suomalaiset tytöt ja pojat olivat yhdysvaltalaisia tyttöjä ja poikia parempia oman kuvan piirtäjiä, kun arvioitiin ihmispiirroksen selkeyttä. Yllättävää oli, että pojat piirsivät koko tutkimusjoukosta eniten "selkeitä ihmishahmoja". Aikaisempien tutkimusten mukaan, kuten Pirttimaan (1993) ja Eganin ja Brownin (1986) tutkimuksissa ovat tytöt olleet taitavampia oman kuvan piirtäjiä. Kyseiseen tutkimustulokseen on osaltaan vaikuttanut tutkittavien koehenkilöiden määrä, sillä yhdysvaltalaisia lapsia oli neljä- ja viisivuotiaiden joukoissa huomattavasti vähemmän kuin suomalaisia lapsia. Etenkin poikien kohdalla tutkimusjoukkojen koot poikkesivat toisistaan melko paljon. Esimerkiksi viisivuotiaita yhdysvaltalaisia poikia oli tutkimuksessamme vain neljä kun suomalaisia oli 12. Koehenkilöiden eri määrät tutkimusjoukoissa on syytä ottaa huomioon tarkasteltaessa tutkimuksemme muitakin tuloksia.

Siihen miksi suomalaiset lapset piirsivät parempia ihmishahmoja kuin yhdysvaltalaiset lapset voidaan etsiä syytä myös päiväkodin toiminnasta ja piirtämishetkestä. Lasten mahdollisuudet piirtää ja sitä kautta harjaannuttaa hienomotorisia taitoja vaikuttavat piirtämistulokseen. Näiden kahden eri maan päiväkodeissa saattaa olla eroja siinä, kuinka paljon piirtämistä ja muita hienomotoriikkaa vaativia tehtäviä harjoitellaan. Myös ulkoiset tekijät ovat saattaneet vaikuttaa lasten piirroksiin. Emme tiedä lasten piirtämishetken mielialaa tai sitä miten motivoituneita he ovat olleet piirtämään tehtävänanto hetkellä. Lowenfeldin ja Brittainin (1975) mukaan kuva, jonka lapsi piirtää on ilmaisu koko lapsesta juuri piirtämishetkellä, joten lapsen lähiympäristöllä on varmastikin vaikutusta siihen millaisen ihmispiirroksen lapsi piirtää.

Suurin osa 3-5 -vuotiaista lapsista piirsi ihmispiirroksensa pään kolmion tai neliön muotoiseksi. Ihmispiirroksissa esiintyvä pään muoto vastaa 3-5 -vuotiaiden lasten normaalia ihmispiirrosten kehitystä, jolloin pään koko ja muoto hallitsevat piirrosta. Di Leo (1970) on todennut, että lapsi saattaa lisätä hahmolleen runsaasti yksityiskohtia esim. kasvoihin, sillä silmät, suu ym. kiehtovat lasta. Tätä toteamusta vasten on yllättävää, että yli puolet yhdysvaltalaisista pojista ja kolmasosa tytöistä ei piirtänyt lainkaan silmiä ihmispiirroksensa. On kuitenkin huomioitava, että kukaan viisivuotiaista lapsista ei jättänyt silmiä pois ihmispiirroksistaan. Eli lapsen iän karttuessa myös hänen taitonsa ja tietonsa karttavat ja näin ollen hän kykenee halutessaan piirtämään ihmishahmolleen myös yksityiskohtia. Sitä, että suomalaisista lapsista suurin osa piirsi hahmolleen silmät voidaan selittää sillä, että suomalaisia vanhempia lapsia oli tutkimusjoukossa enemmän kuin yhdysvaltalaisia samanikäisiä lapsia.

Syitä siihen miksi niin suuri osa yhdysvaltalaisista lapsista jätti silmät piirtämättä ihmishahmolleen voidaan etsiä piirtämishetken tilannetekijöistä ja siitä miten lapsi kokee itsensä juuri tuolla hetkellä. Piirtäjä saattaa katsoa mallia viereisen lapsen piirrokselta tai hänen näkemys asiasta on erilainen kuin saattaisi olettaa. On muistettava, että lapset itse ovat yleensä hyvin tyytyväisiä piirroksiinsa huolimatta niissä esiintyvistä puutteista (esim. silmien puuttuminen). Saattaa olla, että tällä kertaa piirtäessään lapsille riitti juuri sen näköinen hahmo kuin he olivat piirtäneet, mutta toisella kerralla he olisivat ehkä piirtäneet toisenlaisen hahmon.

Ilmeisesti 3-5 -vuotiaat lapset eivät pidä nenää tärkeänä yksityiskohtana omassa kehossaan, sillä suurin osa suomalaisista sekä yhdysvaltalaisista kolme- ja neljävuotiaista lapsista jätti nenän piirtämättä piirroksensa. Brittainin ja Chien (1983) mukaan tämän ikäinen lapsi tunnistaa keskeisten kehon osien lisäksi ainakin suun, silmät, silmäripset, nenän ja korvat. Kuitenkin lapsella eri kehon osien piirtäminen saattaa olla harkinnan varaista mieluummin kuin osoitus siitä mitä lapsi katsoo kehoonsa kuuluvaksi. Lasten ikää voidaan pitää tärkeänä selittäjänä sille, ilmenikö ihmispiirroksissa nenä vai ei. Suurin osa viisivuotiaista lapsista piirsi nenän ihmishahmolleen kun taas kolme- ja neljävuotiaista suurin osa jätti nenän piirtämättä.

Suomalaisten ja yhdysvaltalaisien lasten ihmispiirrosten välillä oli selvä ero siinä piirrettiinkö hahmolle suu vai ei. Suurin osa yhdysvaltalaisista lapsista jätti suun piirtämättä kun taas

suomalaislasten piirroksissa suurimmassa osassa oli "hymyilevä suu". Myös Nevalan ja Pen-
nasan (1995) tutkimustuloksen mukaan tämänikäiset lapset piirtävät ihmishahmoilleen "hy-
myilevän suun". Saamaamme tutkimustulosta saattaa selittää se, että suomalaisia tyttöjä oli
enemmän kuin yhdysvaltalaisia tyttöjä. Tarkasteltaessa piirroksissa ilmeneviä suun muotoja
piirtäjien iän perusteella havaitaan, että nuorimmat piirtäjät eli kolmevuotiaat jättivät useim-
miten suun piirtämättä. Edelleen iän mukanaan tuoma kehitys näkyy näissä tuloksissa sillä
suurin osa viisivuotiaista lapsista piirsi ihmishahmolleen suun.

Pirttimaan (1993) mukaan tytöt piirtävät laadullisesti parempia ihmispiirroksia ja lisäävät
piirroksiinsa enemmän yksityiskohtia kuin pojat. Vaikka tytöt yleisesti piirtävät enemmän
yksityiskohtia piirroksiinsa ei tämä oletus saa tukea tutkimuksessamme kun tarkastellaan
sitä, ilmeneekö suomalaisten ja yhdysvaltalaisen lasten ihmispiirroksissa korvat vai ei. Tut-
kimuksessamme lähes kaikki lapset jättivät iästä riippumatta korvat piirtämättä ihmispiirok-
siinsa.

Lasten piirtämistä piirroksista suurin osa oli ns. pääjalkaisia, joten vartaloa ei monenkaan
lapsen ihmispiirroksessa ilmennyt. Suomalaisista pojista noin kolmasosa piirsi hahmolleen
soikion muotoisen vartalon. Di Leon (1970) mukaan lapsi lisää vartalon ihmispiirroksensa
noin viiden vuoden ikäisenä. Lasten iällä on merkittävä yhteys siihen minkälaisen vartalon
he piirtävät ihmishahmolleen. Suurin osa kolme- ja neljävuotiaista lapsista ei tutkimuksem-
me mukaan piirrä lainkaan vartaloa ihmispiirroksensa kun taas viisivuotiaiden piirroksissa
vartalo yleensä ilmenee. Toki joissakin kolme- ja neljävuotiaiden lasten piirroksissa ilmenee
vartalo, sillä tämänikäisen lapsen motoriikka ja havaitseminen ovat kehittyneet tarpeeksi jot-
ta lapsi ymmärtää merkintöjen paperilla voivan esittää oikeita asioita. Tulosta voidaan pohtia
myös lapsen kehonhahmotuksen kannalta, sillä viisivuotiaan lapsen sensorinen integraatio
on jo niin kehittynyt, että hän kykenee hahmottamaan omaa kehoaan. Kehonkaavio toimii
viitekehyksenä kaikelle toiminnalle siis myös piirtämiselle.

Kowalskin (1973) tutkimuksen mukaan lapsi piirtää ihmispiirroksensa kädet käyttäen vih-
jeenä vartalon suhteellista kokoa. Kädet piirretään suurempaan ympyrään, oli se sitten hah-
mon vartalo tai pää. Tutkimuksessamme suurin osa kolme- ja neljävuotiaista lapsista ei piir-
tänyt käsiä lainkaan ihmispiirroksensa. Tämä kuvaa sitä, että suurin osa tutkimukseemme

osallistuneista lapsista piirtää vielä pääjalkaisia. Di Leon (1970) mukaan on tyypillistä, että tämänikäiset lapset piirtävät ihmishahmonsa pääjalkaisen muotoon. Pääjalkainen sisältää yleensä vain harvoja graafisia merkkejä. Pääjalkaisvaihe on lasten piirtelyssä ohimenevä vaihe, jonka jälkeen piirrosten hahmot alkavat nopeasti kehittyä. Tämä teoria tukee saamiamme tutkimustuloksia, sillä tutkimuksessamme viisivuotiaat lapset piirsivät useimmiten kädet ihmishahmolleen. Tämä tulos saa tukea myös aikaisemmista tutkimuksista esim. Crattyn (1970) mukaan kädet ilmestyvät lasten ihmispiirroksiin varhaisessa vaiheessa, noin 4-5 -vuotiaana.

Suomalaiset pojat piirsivät eniten kädellisiä ihmishahmoja ja käsissä esiintyi myös sormia. Se, että suomalaiset pojat piirsivät eniten hahmoja, joilla on kädet selittyä osaksi piirtäjien ikäjakaumalla, sillä viisivuotiaita suomalaisia poikia oli enemmän kuin yhdysvaltalaisia samanikäisiä poikia. Tarkasteltaessa koko tutkimusjoukkoa huomataan, että pojat piirsivät tyttöjä useammin ihmishahmolleen kädet. Tätä voidaan selittää sillä, että pojat harrastavat enemmän liikunnallisia leikkejä ja pelejä mitä kautta heidän oman kehon hahmotuksensa saattaa parantua.

Suurin osa suomalaisten ja yhdysvaltalaisen 3-5 -vuotiaiden lasten ihmispiirroksista oli piirretty ilman jalkoja. Piirtäjän iällä oli merkitsevä yhteys siihen piirrettiinkö hahmolle jalat vai ei. Vertailtaessa Suomalaisten ja Yhdysvaltalaisen lasten piirroksia huomataan, että molemmissa ryhmissä nuorimmat eli kolmevuotiaat jättivät useimmin jalat pois piirroksistaan. Vertailtaessa neljävuotiaita suomalaisia ja yhdysvaltalaisia huomataan, että yli puolet yhdysvaltalaisista lapsista on jättänyt jalat piirtämättä ihmispiirroksensa. Tulosta voidaan jälleen osaksi selittää tutkimusjoukkojen erilaisella koolla.

Siihen piirtävätkö lapset piirroksiinsa kädet tai jalat vaikuttaa myös se miten lapsen kehonkaavio on kehittynyt. Witkinin (1962) mukaan lapsen kehonkaavio on lähtöisin hänen kokemustensa koko asteikosta, koskien hänen omaa vartaloaan ja muiden vartaloita. Lapsella kehonkaavio liittyy hänen kehittyvään kykyynsä oppia erottamaan tarkasti oman kehonsa osat. On myös otettava huomioon, että piirustukset ovat osa lapsen kokonaiskehitystä, joka heijastaa sekä fysiologista että psykologista kasvua.

Fisherin (1986) mukaan 4-5 -vuotias erottaa alempien ja ylempien kehonosien järjestyksen sekä tunnistaa ja kykenee esittämään ihmisen muotoja. Vaikka lapsi tietää ihmisellä olevan nämä kehonosat ne eivät välttämättä esiinny hänen ihmispiirroksissaan. Oletamme siis, että tutkimuksemme lapset ovat piirtäneet oman subjektiivisen kokemuksensa siitä, mitä omakuvalla heille merkitsee. Tulokseen saattaa myös vaikuttaa lasten motivaatio piirtämishetkellä. Eniten ihmispiirroksia, joilla on jalat piirsivät viisivuotiaat ja tämä selittyy osaksi piirtäjien iällä. Sitä, että suomalaiset ja yhdysvaltalaiset viisivuotiaat lapset piirsivät yleensä jalat ihmispiirroksensa voidaan selittää myös lapsen kognitiivisten taitojen kehittymisellä. Viisivuotiaan lapsen käsitemaailma on jo hyvin muotoutunut ja hän kykenee ilmaisemaan käsitteitä myös kuvallisella tasolla.

Tutkimuksemme mukaan ihmispiirroksen suhteellisella koolla ei ollut yhteyttä siihen oliko piirtäjä suomalainen vai yhdysvaltalainen. Piirtäjän iällä oli kuitenkin merkittävä yhteys siihen minkä kokoisena hän piirsi oman kuvansa. Suurin osa lasten piirtämistä ihmispiirroksista oli normaalin kokoisia. Iästä riippumatta suomalaislapset piirsivät kuitenkin enemmän pieniä ihmispiirroksia kuin yhdysvaltalaislapset. Kulttuuritaustalla ja kasvatuksella voitaisiin osaltaan selittää yhdysvaltalaisen lasten piirtämiä isompia ihmishahmoja, sillä amerikkalaisen päivähoiton kasvatuksessa heijastuu amerikkalaiselle kulttuurille ominainen vapauden ja itsenäisyyden arvostus (Sauvala & Robinson 1985). Tämä saattaa heijastua yhdysvaltalaisen lasten ihmispiirroksissa siten, että lapsi joka kokee itsensä itsenäiseksi ja vapaaksi saattaa ilmentää tätä piirtämällä oman kuvansa suureksi.

Piirtäjän sukupuolen vaikutuksesta lasten ihmispiirrosten kokoon on saatu ristiriitaisia tuloksia eri tutkimuksissa. Esim. Pirttimaan (1993) tutkimuksessa poikien piirtämät ihmishahmot olivat suurimpia. Myös Nevalan ja Pennasen (1995) tutkimuksessa pojat piirsivät suurempia hahmoja kuin tytöt. Tutkimuksessamme ei löytynyt eroja piirtäjän sukupuolen ja ihmispiirroksen koon välillä.

Suomalaiset 3-5 -vuotiaat lapset piirsivät useammin hiukset ihmispiirroksiinsa kuin samanikäiset yhdysvaltalaiset lapset. Kun tarkastellaan hiusten ilmenemistä ihmispiirroksissa iän perusteella huomataan, että viisivuotiaista suurin osa piirsi hahmolleen hiukset. Tulos ei

välttämättä tarkoita että yhdysvaltalaiset lapset eivät tietäisi tai ymmärtäisi hiustensa olemassaoloa vaan kuten Brittain ja Chien (1983) toteavat, lapset tunnistavat erilaiset kehonosat mutta he eivät välttämättä esitä niitä ihmispiirroksissaan. Toisaalta Piagetin (1969) mukaan lapset piirtävät sitä mitä he tietävät, eivät sitä mitä he näkevät. Tätäkin tutkimustulosta tarkasteltaessa on otettava huomioon erilaiset koehenkilöiden määrät tutkimusjoukoissa. Kun tarkastellaan hiusten ilmenemistä ihmispiirroksissa iän perusteella huomataan, että viisivuotiaista suurin osa piirsi hahmolleen hiukset

3-5 -vuotiasta lapsista tytöt piirsivät useammin hiukset ihmispiirroksiinsa kuin pojat. Myös Nevalan ja Pennasen (1995) tutkimuksen mukaan tytöt piirsivät useammin hiukset ihmispiirroksiinsa. Tätä tulosta tukee Willssdonin (1977) tekemän tutkimuksen tulos, jonka mukaan tyttöjen piirroksissa esiintyy enemmän yksityiskohtia kuten hiukset ja vaatetus.

Tutkimuksemme mukaan sukupuolella tai kansallisuudella ei ollut yhteyttä siihen oliko ihmispiirrokselle piirretty vaateista vai ei. Suurin osa ihmispiirroksista oli piirretty ilman vaateista. Se, että lasten piirtämällä hahmoilla ei ilmennyt vaateista voidaan selittää sillä, että lapsi kyllä tunnistaa ja tietää, että hän on pukeutunut vaatteisiin mutta on ominaista, että piirrosta tehdessään tämän ikäinen lapsi sitoutuu omaan näkökulmaansa eikä välttämättä piirrä vaateista hahmolleen (Kuusinen 1991). Tulosta saattaisi selittää myös se, että 3-5 -vuotiaalle lapselle voi tuottaa vaikeuksia erottaa kokonaishahmosta osia, jotka ovat hänen hahmottamansa kokonaisuuden kannalta epäolennaisia. Lapsi osaa myös käyttää omaa harkintaansa ja haluansa eli hän ei ehkä halua piirtää kaikkea mitä tietää omaan kuvaan kuuluvaksi. Myös piirtäjän iällä oli merkitystä siihen piirrettiinkö hahmolle vaatetus vai ei. Suurin osa kolme- ja neljävuotiaista lapsista ei piirtänyt hahmolleen vaatteita kun taas lähes puolet sekä suomalaisista että yhdysvaltalaisista viisivuotiaista lapsista piirsi vaatteet hahmolleen.

Vain harvoissa lasten piirtämissä ihmispiirroksissa oli erotettavissa hahmon sukupuoli. Poikien piirroksissa hahmon sukupuoli ilmeni vielä harvemmin kuin tyttöjen ihmispiirroksissa. Piirtäjän ikä vaikutti selvästi siihen ilmenikö ihmispiirroksista hahmon sukupuoli vai ei. Nuorimpien piirtäjien eli kolme- ja neljävuotiaiden ihmispiirroksista voi vain harvoin erottaa hahmon sukupuolen. Viisivuotiaiden piirroksissa oli sukupuoli useammin havaittavissa. Suomalaisten tyttöjen ihmispiirroksissa oli hahmon sukupuoli useammin erotettavissa kuin

yhdysvaltalaisen tyttöjen piirroksissa. Tulokseen voidaan hakea tukea Kaukiais (1994) tutkimuksesta, jossa verrattiin suomalaisten ja amerikkalaisten lasten itsensä tuntemista. Tulosten mukaan suomalaiset 3-5 -vuotiaat tytöt tunnistavat itsensä valokuvasta sekä valokuvasta muiden joukosta kaikissa ikäryhmissä amerikkalaisia tyttöjä useammin.

Nevalan ja Pennasen (1995) tutkimuksen mukaan tytöt piirtävät aikaisemmin yksityiskohtia piirroksiinsa. Tämä tukee saamaamme tulosta, että tyttöjen ihmispiirroksissa on aikaisemmin ja useammin erotettavissa hahmon sukupuoli. Sitä, että niin harvan tämän ikäisen lapsen ihmispiirroksista ilmenee hahmon sukupuoli voidaan selittää sillä, että ainakaan nuorempien lasten hienomotoriset taidot eivät välttämättä riitä sellaisten yksityiskohtien piirtämiseen, jotka voisivat ilmentää hahmon sukupuolen. Myös sillä, että lapsi hahmottaa itsensä kokonaisvaltaisesti eikä välttämättä tyttönä tai poikana saattaa olla merkitystä siihen, että lapsi ei piirrä sukupuolta ilmentäviä yksityiskohtia.

Ihmisiirroksista ilmenevä piirtäjän motorinen kontrolli oli suurimmassa osassa piirroksia heikkotasoisista eli piirrosten viivat katkeilivat, olivat epävarmoja ja niissä esiintyi suuria epä säännöllisyyksiä. Suurta heikkojen piirrosten määrää voidaan selittää piirtäjien iällä; motorinen kontrolli paranee iän myötä eli 3-5 -vuotiaiden lasten hienomotoriset taidot eivät riitä vielä motorisesti hyvien kuvien piirtämiseen.

Huomioitavaa oli, että yhdenkään yhdysvaltalaisen pojan piirros ei yltänyt tasolle "hyvä". Suomalaisten 3-5 -vuotiaiden lasten piirrosten motorinen kontrolli saavutti huomattavasti useammin tason "keskinkertainen" kuin yhdysvaltalaisen lasten piirrokset. Tätä tulosta tukee myös Kaukiais (1994) tutkimustulos, jonka mukaan suomalaiset 1-7 -vuotiaat lapset ovat amerikkalaisia 1-7 -vuotiaita lapsia parempia motorisissa taidoissa. Arvioitaessa piirrosten motorista kontrollia on jälleen otettava huomioon tutkittavien joukkojen erilaiset koot. Motorinen kontrolli siis paranee iän myötä ja oletamme, että viisivuotiailla kontrolli on jo melko hyvä. Yhdysvaltalaisia viisivuotiaita oli tutkimuksessamme huomattavasti vähemmän kuin suomalaisia joten se ei voi olla vaikuttamatta saamiimme tuloksiin.

Siihen, miksi piirtäjien motorinen kontrolli oli suurimmalta osaltaan heikkotasoisista voidaan hakea syitä lasten kiinnostuksesta ja harjaantumisesta piirtämiseen eli kuinka paljon kyseisis-

sä päiväkodeissa kannustetaan lapsia piirtämään. Sekä Suomen että Yhdysvaltojen päivähoiton tavoitteina on luoda lapselle monipuoliset mahdollisuudet kuvalliseen ilmaisuun. Siitä, miten tavoitteet toteutuvat eri päiväkodeissa, ei ole tietoa.

Suomalaisten lasten piirrokset saimme ympäri Suomea erilaisista päiväkodeista. Oletamme että yhdysvaltalaisien lasten taustat ovat keskenään samankaltaiset, koska tutkimuksemme lapset olivat yliopiston opiskelijoiden ja henkilökunnan lasten päiväkodista. Päiväkodissa oli enemmistönä valkoihoisia lapsia. Olisikin mielenkiintoista tutkia ihmispiirroksia, jotka ovat eri etnisistä ryhmistä tulevien lasten piirtämiä. Tällöin erilaiset kulttuuritaustat saattaisivat tuoda lisäväriä tutkittaviin ihmispiirroksiin. Yhdysvallat on suuri maa, joten olisi kiinnostavaa saada tutkimusjoukkoon ihmispiirroksia ympäri maata tai ainakin useammasta kuin yhdestä osavaltiosta.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus, jossa piirroksia olisi enemmän kussakin ikäryhmässä. Lisäksi olisi tärkeää kiinnittää huomiota tutkimusjoukkojen kokoon, sillä erisuuruiset joukot vääristävät tuloksia lähes kaikilla osa-alueilla. Uuden ulottuvuuden tutkimukseen toisi myös se, että jokainen lapsi piirtäisi useamman kuin yhden ihmispiirroksen. Lapset piirtävät yleensä piirtämishetken subjektiivisen kokemuksensa perusteella, joten useamman piirroksen tutkiminen antaisi varmasti laajempaa tietoa siitä, miten lapsi kokee ja hahmottaa itsensä.

Olisi antoisaa päästä piirrosten analysoinnin lisäksi kuulemaan lapsen omat kommentit piirtämishetkellä, sillä lasten minäkäsitys on tilannesidonnainen ja siinä tapahtuu koko ajan jäsentymistä ja eriytymistä. Lapsi siis tietää itsestään enemmän kuin piirtää eli olisi kiinnostavaa yhdistää lapsen tekemä ihmispiirros ja lapsen selitys piirroksesta sekä tätä taustaa vasten yrittää selvittää minkälainen on hänen kehonkaavionsa ja käsitys itsestään.

LÄHTEET

- Ayres, A.J.** 1987. Kun lapsi ei opi leikkimään. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Brittain, W.L. & Chien, Y.C.** 1983. Relationship between preschool children`s ability to name body parts, and their ability to construct a man. *Perceptual and Motor Skills*.
- Corey, G.** 1987. Body Image. Teoksessa Corsini, R.J. (toim.) *Consisse encyclopedia of psychology*. New York: John Wiley & Sons.
- Cratty, B.J.** 1970. *Perceptual and motor development in infants and children*. New York: Macmillan.
- Cratty, B.J.** 1979. *Perceptual and motor development in infants and children* (2. ed.) New Jersey: Prentice-Hall.
- DiLeo, J.H.** 1970. *Young children and their drawings*. New York: Brunner / Mazel.
- DiLeo, J.H.** 1983. *Interpreting children`s drawings*. New York: Brunner / Mazel.
- Egan, D.F. & Brown, R.** 1986. Developmental assessment: 18 months to 4 ½ years: Performance tests. *Childcare, Health and Development*, 12, 339-349.
- Egidius, H.** 1977. *Psykologian nykytietoa*. Keuruu: Otava.
- Fisher, S.** 1986. *Development and structure of the body image*. Vol. I-II. Hillsdale; Lawrence.
- Gellert, E., Girgus, J. & Cohen, J.** 1971. Children`s awareness of their bodily appearance: a developmental study of factors associated with the body percept. *Genetic Psychology Monographs*, 84, 109-174.
- Gallahue, D.** 1982. *Understanding motor development in children*. New York: John Wiley & Sons.
- Gardner, H.** 1980. *Artful scribbles: The Significance of Children`s Drawings*: New York: Basic Books.
- Goodenough, F., L.** 1926. *Measurement of Intelligence by Drawings*. New York: World Book.
- Hakkola, K., Laitinen, S., Ovaska-Airasmaa, M.** 1991. *Lasten taidekasvatus*. Hämeenlinna: Karisto.

- Heikkilä, J. & Aho, S.** 1995. (toim.) Muutosagenttiopettaja - Luovuuden irtiotto. Julkaisusarja B:48. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Turku: Painosalama.
- Heikkinen, R.** 1985. Nyt minä piirrän. Espoo: Weilin-Göös.
- Holle, B.** 1981. Lapsen motorinen kehitys. Jyväskylä: Gummerus.
- Johnson, C.N. & Kendrick, K.** 1984. Body partonomy: How children partition the human body. *Developmental Psychology*, 20, 974.
- Kallio, P.** 1973. Pikkulasten ympyröitä. Hyvinkää: Hyvinkään kirjapaino.
- Kalliopuska, M.** 1987. Psykologia 2: Kasvu, kehitys ja koulutettavuus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kari, J.** 1985. Opettaja luokkayhteisön eettissosiaalisen ilmaston luojana ja oppilaan minäkäsityksen vahvistajana. Jyväskylä: kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja nro 366.
- Karkkunen, A.** 1983. Kehonkaavio ja liikunnan merkitys sen kehittymisessä 3-6 -vuotiailla lapsilla. Jyväskylän yliopisto: Pro gradu tutkielma. Liikuntakasvatuksen laitos.
- Kaukiainen, L. & Kaukiainen, V.** 1994. Motoristen perustaitojen erot 1-7 -vuotiaiden suomalaisten ja amerikkalaisten lasten välillä. Jyväskylän yliopisto: Pro gradu tutkielma. Liikuntakasvatuksen laitos.
- Kellogg, R.** 1970. Children`s drawings Children`s minds. New York: Avon Books.
- Kellogg, R.** 1979. Children`s drawings Children`s minds. New York: Avon Books.
- Kephart, N.C.** 1971. The Slow learner in the classroom. Columbus: Charles & Merill.
- Kowalski, K.** 1973. Luova lapsi. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kuusinen, J.** 1991. (toim.) kasvatuspsykologia. Juva: WSOY.
- Kääriäinen, H.** 1986. Oppilaan selviytyminen koululaisena sekä minäkuvan ja kouluasenteiden kehitys peruskoulun luokilla 1-4. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lahikainen, A. & Strandell, H.** 1988. Lapsen kasvuedot Suomessa. Helsinki: Painokaari.
- Liikanen, P.** 1984. Kontrolloitu piirrostarkkailu kouluvalmiuden ja koulumenestyksen ennustajana. Jyväskylän yliopisto: Lisensiaatin tutkielma. Kasvatustieteiden laitos.
- Lowenfeld, V. & Brittain, W.L.** 1975. Creative and Mental Growth (6. ed). New York: Macmillan.

- Lundh, W.** 1985. Huvudfotingens värde i 4-åringskontrollen Omteckningsprov för förskole barn. Eskilstuna: Tunatryck.
- Moisio, M.** 1987. Mitä lasten ihmispiirrustukset kertovat. Jyväskylä: Pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.
- Mortensen, K.V.** 1984. Children`s human figure drawings - Development, sex differences and relation to psychological theorie Vol I. Slangerup.
- Mussen, P.H.** 1979. Lapsen psykologinen kehitys. Jyväskylä: Gummerus.
- Naucner, K., Welin, R. & Ögren, M.** 1996. Kulttuurit ja kielet kohtaavat - työtavat monikielisessä päiväkodissa. Helsinki.
- Nevala, N. & Pennanen, M.** 1995. Piirrän mitä havaitsen - vai piirränkö? Havaintomotoriset ja piirtämistäidot sekä niiden väliset yhteydet 3-5 -vuotiailla tytöillä ja pojilla. Jyväskylä: Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu tutkielma.
- Numminen, P.** 1996. Kuperkeikka. Helsinki: Lasten keskus.
- Outinen, K.** 1995. Ala-asteen oppilaiden ihmispiirrustusten visuaaliset laatuominaisuudet. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pakarinen, T. & Roti, R.** 1989. Keskiasteen psykologia 2, Kehityspsykologian perusteet. Vaasa: Kirjayhtymä
- Piaget, J. & Inhelder, B.** 1977. Lapsen psykologia. Jyväskylä: Gummerus.
- Pirttimaa, A.** 1993. Ihmispiirros laadullisesti, määrällisesti ja sisällöllisesti tarkasteltuna 4-7 -vuotiaan lapsen kehityksen ilmentäjänä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu tutkielma. Psykologian laitos.
- Pölkki, P.** 1978. Lapsen minäkäsityksen kehitys; determinantit ja merkitys sosiaalisten taitojen kannalta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 206.
- Riggs, M.** 1980. Jump to Joy. Eaglewood Cliffs: Prentice Hall.
- Saastamoinen, M.** 1988. 5-vuotiaiden ihmispiirrosten representaatio ja ekspressiivisyys. Taidekasvatuksen sivulaudaturtyö. Jyväskylän yliopisto. Taidekasvatuksen laitos.
- Salminen, H. (toim.).** 1988. Kolme-viisivuotiaiden lasten päivähoiton toimintasuunnitelma (sosiaalihuollituksen julkaisuja 2/1988). Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Sauvala, A. & Robinson, H.** 1985. Päivähoiton kasvatustavoitteiden arvostaminen ja toteutuminen Suomessa ja Yhdysvalloissa. Helsinki: Sosiaalihuollitus.
- Sosiaalihuollitus 1.-4. painos.** 1987. Lasten päivähoito. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

- Sosiaalihalitus 1.-2. painos.** 1990. Lasten päivähoidon vaihtoehdot. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Takala, A. & Takala, M.** 1980. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY.
- Takala, A. & Takala, M.** 1988. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY.
- Tobin, J.** 1989. Preschool in three cultures: Japan, China and the USA. New Haven: Yale University.
- Wahlström, J.** 1985. (toim.) Kasvuvuosien psyykinen kehitys - Lapsuuden ja nuoruuden kehityspsykologiaa kasvattajia varten. Helsinki: Suomen kaupunkiliitto. Lehtikanta.
- Wallin, K.** 1990. Lapsen rajaton luovuus. Kirjapaino. Raamattutalo.
- Werner, P. & Rini, L.** 1976. Perceptual - motor development equipment. New York: John Wiley & Sons.
- Willsdon, J.A.** 1977. A discussion of some sex differences in a study of human figure drawings by children aged four-and-a-half to seven-and-a-half years. Teoksessa G. Butterworth (toim.) The child's representation of the world. New York: Plenum.
- Witkin, H.A., Dyk, R.B., Faterson, H.F., Goodenough, D.R & Karp, S.A.** 1962. Psychological differentiation: Studies of development. New York: John Wiley & Sons.

X1	Sukupuoli	1= poika 2= tyttö
X2	Ikä	1= 3 v. 2= 4 v. 3= 5 v.
X3	Oma kuva (koko piirroksen arviointi)	0= suttu 1= 2= 3= 4= 5=
X4	Pään muoto	0= 1= 2= 3= 4=
X5	Silmien muoto	0= 1= 2= 3= 4=

X6

Nenän muoto

0=

1=

2=

3=

4=

5=

X7

Suun muoto

0=

1=

2=

3=

4=

X8

Korvien ilmeneminen

0= ei korvia

1= korvat

X9

Vartalon muoto

0= ei vartaloa

1=

2=

3=

4=

X10

Käsien muoto

0= ei käsiä

1= |

2= UU

3= 0 1 2

4= 3 4 5

X11

Kädet liittyvät oikein vartaloon

0= eivät liity oikein

1= liittyvät oikein

X12

Käsien liittymäkohtia

0= ei käsiä

1= 1

2= 2

3= 3

4= 4

X13

Sormien ilmeneminen

0= ei sormia

1= sormet

X14

Jalkojen muoto

0= ei jalkoja

1= |

2= UU

3= 0 1 2

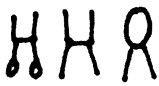
4= 3 4 5

X15

Jalkojen liittymäkohtia

0= ei jalkoja

1=

2=

3=

X16

Piirustuksen koko

1= pieni

2= normaali

3= suuri

X17

Silmien suhteellinen koko

0= ei silmiä

1= pienet

2= normaalit

3= suuret

X18

Hiuksien ilmeneminen

0= ei hiuksia

1= hiukset

X19

Vaatetuksen ilmeneminen

0= ei vaatteita

1= vaatteet

X20

Hahmon sukupuoli

0= ei erotettavissa

1= poika

2= tyttö